

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **1**

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω **2**

τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει

τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ **3**

ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³ ποιεῖτε

τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ **4**

ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς

ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα **5**

ἡ Ἰουδαία χώρα,⁸ καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται,⁹ καὶ

ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁰ ποταμῷ¹¹ ὑπ'

αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹² τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν **6**

δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος¹³ τρίχας¹⁴ καμήλου,¹⁵ καὶ

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹¹ ποταμός, οῦ, ὁ, river, stream. ¹² ἐξομολογέω, confess, profess. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel.

ζώνην¹ δερματίνην² περὶ τὴν ὀσφύν³ αὐτοῦ, καὶ
 ἐσθίων ἀκρίδας⁴ καὶ μέλι⁵ ἄγριον.⁶ Καὶ ἐκήρυσσεν, ⁷
 λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός⁷ μου ὀπίσω μου, οὗ
 οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας⁸ λῦσαι τὸν ἱμάντα⁹ τῶν
 ὑποδημάτων¹⁰ αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ⁸
 ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ ⁹
 Ναζαρετ¹¹ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ
 Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.¹² Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ¹⁰
 ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους¹³ τοὺς οὐρανοὺς,
 καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ¹⁴ περιστερὰν¹⁵ καταβαῖνον ἐπ’
 αὐτόν· καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός ¹¹
 μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹⁶

¹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ² δερμάτινος, leather, made of skin. ³ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ⁴ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ⁵ μέλι, ἰτος, τό, honey. ⁶ ἄγριος, wild, savage. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ κύπτω, bow down, stoop. ⁹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ¹⁰ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹¹ Ναζαρετ, ἡ, Nazareth. ¹² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹³ σχίζω, split, separate. ¹⁴ ὡσεὶ, like, about. ¹⁵ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. 12

Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα¹
πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν
θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς 14

εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ 15
καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ: μετανοεῖτε,
καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν 16

Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν² τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ
Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον³ ἐν τῇ θαλάσῃ:
ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε⁵ 17
ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς⁴
ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁶ αὐτῶν, 18

¹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ³ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ⁴ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net.

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς¹ ἐκεῖθεν² ὀλίγον, 19
 εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,³ καὶ Ἰωάννην τὸν
 ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ
 καταρτίζοντα⁴ τὰ δίκτυα.⁵ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν 20
 αὐτούς· καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον³ ἐν
 τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν⁶ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁷ εἰς Καπερναούμ·⁸ καὶ εὐθέως τοῖς 21
 σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. 22
 Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ
 διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ
 γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος 23
 ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,¹⁰ λέγων, Ἦα,¹¹ 24
 τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹² Ἦλθες ἀπολέσαι
 ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν 25

¹ προβαίνω, go forward, advance. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁴ καταρτίζω, mend, fit. ⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁶ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁸ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁰ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹¹ Ἰα, ah! ha! ¹² Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth.

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹ καὶ ἔξελθε ἐξ
αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον 26
καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ 27
ἐθαμβήθησαν³ πάντες, ὥστε συζητεῖν⁴ πρὸς ἑαυτούς,
λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη,
ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις
ἐπιτάσσει,⁵ καὶ ὑπακούουσιν⁶ αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ 28
ἄκοή⁷ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁸ τῆς
Γαλιλαίας.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν 29
οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,⁹ μετὰ Ἰακώβου καὶ
Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά¹⁰ Σίμωνος κατέκειτο¹¹ 30
πυρέσσουσα,¹² καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς: 31
καὶ προσελθὼν ἡγείρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς
αὐτῆς: καὶ ἄφῃκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς¹³ εὐθέως, καὶ

¹ φιμώω, muzzle, silence. ² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ³ θαμβέω, amaze. ⁴ συζητέω, discuss, dispute. ⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁶ ὑπακούω, obey, listen. ⁷ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹¹ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ¹² πυρέσσω, suffer with a fever. ¹³ πυρετός, οὔ, ὁ, fever.

διηκόνει αὐτοῖς.

Ὅψιας¹ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ² ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς 32
αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς³ ἔχοντας καὶ τοὺς
δαιμονιζομένους·⁴ καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη⁵ ἦν 33
πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς³ 34
ἔχοντας ποικίλαις⁶ νόσοις,⁷ καὶ δαιμόνια πολλὰ
ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι
ἤθδειςαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ⁸ ἔννυχον⁹ λίαν¹⁰ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ 35
ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κακεῖ¹¹ προσηύχετο. Καὶ 36
κατεδίωξαν¹² αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ 37
εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε
ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας 38
κωμοπόλεις,¹³ ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ
ἐξελέλθυθα. Καὶ ἦν κηρύσσω ἐν ταῖς συναγωγαῖς 39

¹ ὥψιος, late. ² δύνω, enter, set. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁶ ποικίλος, varied, manifold. ⁷ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁸ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁹ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ κακεῖ, and there. ¹² καταδιώκω, pursue closely, hunt. ¹³ κωμόπολις, εὠς, ἡ, market town, country town.

αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια
ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ 40
γονυπετῶν² αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς,
δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθείς,³ 41
ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,
Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως 42
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ 43
ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ 44
λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης: ἀλλ' ὕπαγε,
σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
καθαρισμοῦ⁷ σου ἃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς
μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν 45
πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι¹¹
αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹² εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ'

¹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² φανερώς, openly, publicly.

ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν
πανταχόθεν.¹

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ² δι' ἡμερῶν· καὶ 2
ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν 2
πολλοί, ὥστε μηκέτι³ χωρεῖν⁴ μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν·
καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς 3
αὐτόν, παραλυτικὸν⁵ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ
τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι⁶ αὐτῷ διὰ 4
τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν⁷ τὴν στέγην⁸ ὅπου ἦν, καὶ
ἐξορύξαντες⁹ χαλῶσιν¹⁰ τὸν κράββατον¹¹ ἐφ' ᾧ ὁ
παραλυτικὸς⁵ κατέκειτο.¹² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 5
πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,⁵ Τέκνον,
ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δὲ τινες τῶν 6
γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹³ ἐν
ταῖς καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ 7

¹ πανταχόθεν, from all sides. ² Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ³ μηκέτι, no longer. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ προσεγγίζω, approach. ⁷ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ⁸ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁹ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ¹⁰ χαλᾶω, slacken, let down. ¹¹ κράββατος, οὗ, ὁ, mattress, pallet. ¹² κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason.

βλασφημίας;¹ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς,
 ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνούς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι 8
 αὐτοῦ ὅτι οὕτως² αὐτοὶ διαλογίζονται³ ἐν ἑαυτοῖς,
 εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε³ ἐν ταῖς καρδίαις
 ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον,⁴ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁵ 9
 Ἀφένωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι, καὶ
 ἄρὸν σου τὸν κράββατον,⁶ καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ 10
 εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι
 ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ⁵ – Σοὶ 11
 λέγω, ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν⁶ σου, καὶ ὑπάγε
 εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἡγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν 12
 κράββατον,⁶ ἐξῆλθεν ἐναντίον⁷ πάντων: ὥστε
 ἐξίστασθαι⁸ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας
 ὅτι Οὐδέποτε⁹ οὕτως² εἶδομεν.

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² οὕτως, thus, so. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ εὐκοπώτερον, easier. ⁵ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁹ οὐδέποτε, never.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος 13

ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ 14

παράγων¹ εἶδεν Λευὶ² τὸν τοῦ Ἀλφαίου³ καθήμενον

ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ

ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15

κατακεῖσθαι⁵ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ

τελῶναι⁶ καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 16

Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν

καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι

μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; 17

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρειάν

ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες⁸ ἱατροῦ,⁹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες.

Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς

μετάνοιαν.¹¹

¹ παράγω, pass by, depart. ² Λευίς, δ, Levi. ³ Ἀλφαῖος, ου, δ, Alphaeus. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁶ τελώνης, ου, δ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ ἱατρός, ου, δ, physician. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων 18

νηστεύοντες·¹ καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί

οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων

νηστεύουσιν,¹ οἱ δὲ σοὶ² μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;¹ Καὶ 19

εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ

νυμφῶνος,³ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁴ μετ' αὐτῶν ἐστιν,

νηστεύειν;¹ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν

νυμφίον,⁴ οὐ δύνανται νηστεύειν;¹ ἐλεύσονται δὲ 20

ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁵ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁴ καὶ τότε

νηστεύσουσιν¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς 21

ἐπίβλημα⁶ ῥάκου⁷ ἀγνάφου⁸ ἐπιρράπτει⁹ ἐπὶ ἱματίῳ

παλαιῷ·¹⁰ εἰ δὲ μὴ, αἶρει τὸ πλήρωμα¹¹ αὐτοῦ τὸ

καινὸν τοῦ παλαιοῦ,¹⁰ καὶ χεῖρον¹² σχίσμα¹³ γίνεται. 22

Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἀσκοῦς¹⁵ παλαιούς·¹⁰

εἰ δὲ μὴ, ῥήσσει¹⁶ ὁ οἶνος ὁ νέος¹⁴ τοὺς ἀσκοῦς,¹⁵ καὶ ὁ

οἶνος ἐκχεῖται¹⁷ καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁵ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον

¹ νηστεύω, fast. ² σός, your, yours. ³ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀπαίρω, take away, depart. ⁶ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁷ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁸ ἀγναφος, new, unshrunk. ⁹ ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁰ παλαιός, old, ancient. ¹¹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹² χεῖρων, worse. ¹³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁴ νέος, new, young. ¹⁵ ἀσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁷ ἐκχέω, pour out, shed.

νέον¹ εἰς ἀσκοῦς² καινοὺς βλητέον.³

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι⁴ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν 23
 διὰ τῶν σπορίμων,⁵ καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες⁶ τοὺς στάχυν.⁷ Καὶ οἱ 24
 Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἰδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς
 σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, 25
 Οὐδέποτε⁸ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαβὶδ, ὅτε χρεῖαν
 ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν⁹ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς 26
 εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ
 ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως¹⁰ ἔφαγεν,
 οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν
 καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ 27
 σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος
 διὰ τὸ σάββατον: ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ 28
 ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

¹ νέος, new, young. ² ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ³ βλητέος, must be put, that ought to be put. ⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁵ σπόριμος, grain field, sown. ⁶ τίλλω, pluck, pick. ⁷ στάχυς, υἱός, ὁ, Stachys, head of grain. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁰ πρόθεσις, εἰς, ἡ, setting forth, purpose.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ **3**

ἄνθρωπος ἐξηραμμένην¹ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ **2**

παρετήρουν² αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει

αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν³ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ **3**

ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην¹ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι

εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑξεσति τοῖς **4**

σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι⁴ ἢ κακοποιῆσαι;⁵ Ψυχὴν

σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Οἱ δὲ ἐσιώπων.⁶ Καὶ **5**

περιβλεψάμενος⁷ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος⁸

ἐπὶ τῇ πωρώσει⁹ τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ

ἀνθρώπῳ, Ὑκτεινον¹⁰ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹⁰

καὶ ἀποκατεστάθη¹¹ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὡς ἡ ἄλλη. **6**

Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν

Ἑρῳδιανῶν¹³ συμβούλιον¹⁴ ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως

αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁵ μετὰ **7**

¹ ξηραίνω, dry up, parch. ² παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³ κατηγορέω, accuse, charge. ⁴ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁵ κακοποιέω, do evil, harm. ⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁷ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ⁹ πώρωσις, εὐω, ἡ, hardness, obstinancy. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹² ὅλη, whole, healthy. ¹³ Ἑρῳδιανοί, ὄν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ¹⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ
 πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ
 ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς 8
 Ἰδουμαίας,¹ καὶ πέραν² τοῦ Ἰορδάνου,³ καὶ οἱ περὶ
 Τύρον⁴ καὶ Σιδῶνα,⁵ πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα
 ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 9
 αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον⁶ προσκαρτερῇ⁷ αὐτῷ διὰ τὸν
 ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν⁸ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ 10
 ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν⁹ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ
 ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.¹⁰ Καὶ τὰ πνεύματα τὰ 11
 ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν¹¹ αὐτῷ,
 καὶ ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ 12
 πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν¹² αὐτὸν
 ποιήσωσιν.

¹ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁶ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁷ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ⁸ θλίβω, press, oppress. ⁹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁰ μάστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ¹¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹² φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται¹ οὓς ἤθελεν 13

αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν 14

δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ

αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς 15

νόσους,² καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ 16

Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 17

Ζεβεδαίου,³ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου·

καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,⁴ ὃ ἐστίν,

Υἱοὶ Βροντῆς·⁵ καὶ Ἀνδρέαν,⁶ καὶ Φίλιππον, καὶ 18

Βαρθολομαῖον,⁷ καὶ Ματθαῖον,⁸ καὶ Θωμᾶν,⁹ καὶ

Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,¹⁰ καὶ Θαδδαῖον,¹¹ καὶ

Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹² καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹³ 19

ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

¹ προσκαλέω, summon. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁴ Βοανεργές, Boanerges. ⁵ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁸ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹¹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹² Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, 20
 ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ 21
 ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν·
 ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοῦλ²
 ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει
 τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος³ αὐτούς, ἐν 23
 παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς
 Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
 μερισθῇ,⁴ οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ 25
 ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,⁴ οὐ δύναται σταθῆναι ἢ
 οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ 26
 μεμέρισται,⁴ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. 27
 Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη⁵ τοῦ ἰσχυροῦ,⁶ εἰσελθὼν εἰς
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,⁷ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν
 ἰσχυρὸν⁶ δῇσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁷ 28
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ προσκαλέω, summon. ⁴ μερίζω, divide, part. ⁵ σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ⁶ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁷ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly.

ἀμαρτήματα¹ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
βλασφημίαι² ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὅς δ' ἂν 29
βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν³
εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός⁴ ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. 30
Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω 31
ἐστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. 32
Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ
μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί⁵ σου
ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς 33
ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 34
περιβλεψάμενος⁶ κύκλῳ⁷ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους,
λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ 35
ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ
ἀδελφή⁵ μου καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ ἀμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁴ ἔνοχος, involved in, liable. ⁵ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ κύκλος, ου, ὁ, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 4

συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν

ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ: καὶ

πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ 2

ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλάς, καὶ ἔλεγεν

αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε: ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ 3

σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ 4

μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ

κατέφαγεν³ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁴ 5

ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵

διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁶ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁷ 6

ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.¹⁰ 7

Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ

ἀκανθαί,¹¹ καὶ συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ

ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ 8

ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,¹³ καὶ

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρώδης, rocky, stony. ⁵ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase.

ἔφερον ἐν τριάκοντα,¹ καὶ ἐν ἐξήκοντα,² καὶ ἐν ἑκατόν.³

Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,⁴ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ 10

αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν 11

αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον⁵ τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν

παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες 12

βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν,

καὶ μὴ συνιῶσιν·⁶ μήποτε⁷ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ

αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.⁸ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε 13

τὴν παραβολήν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς

παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. 14

Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ

λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς

καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις

αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη⁹ 16

¹ τριάκοντα, thirty, 30. ² ἐξήκοντα, sixty, 60. ³ ἑκατόν, hundred, 100. ⁴ καταμόνας, alone, apart. ⁵ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ⁶ συνιῶμι, understand, consider. ⁷ μήποτε, never, lest perchance. ⁸ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁹ πετρώδης, rocky, stony.

σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως
μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν 17
ρίζαν¹ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί² εἰσιν: εἴτα³
γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁴ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως
σκανδαλίζονται.⁵ Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας⁶ 18
σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι⁷ 19
τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη⁸ τοῦ πλούτου,⁹ καὶ αἱ
περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι¹⁰
συμπνίγουσιν¹¹ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹² γίνεται. Καὶ 20
οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες,
οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται,¹³ καὶ
καρποφοροῦσιν,¹⁴ ἐν τριάκοντα,¹⁵ καὶ ἐν ἑξήκοντα,¹⁶
καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁷

¹ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ² πρόσκαιρος, temporary, passing. ³ εἴτα, then, thereafter. ⁴ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁷ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁸ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁹ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁰ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹¹ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹² ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹³ παραδέχομαι, receive, accept. ¹⁴ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁶ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁷ ἑκατόν, hundred, 100.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹ ὁ λύχνος² ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν 21

μόδιον³ τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;⁴ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν

λυχνίαν⁵ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν τι κρυπτόν,⁶ ὃ ἐὰν μὴ 22

φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,⁷ ἀλλ' ἵνα εἰς

φανερὸν⁸ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκούετω. Καὶ 23

ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρω⁹

μετρεῖτε¹⁰ μετρηθήσεται¹⁰ ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται¹¹

ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· 25

καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν 26

ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον¹² ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 27

καθεύδῃ¹³ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ

σπόρος¹² βλαστάνῃ¹⁴ καὶ μηκύνηται¹⁵ ὡς οὐκ οἶδεν

αὐτός. Αὐτομάτῃ¹⁶ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁷ πρῶτον 28

χόρτον,¹⁸ εἴτα¹⁹ στάχυν,²⁰ εἴτα¹⁹ πλήρη²¹ σίτον²² ἐν τῷ

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ μόδιος, ου, ὁ, dry measure.

⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁰ μετρέω, measure, estimate. ¹¹ προστίθμι, add, add to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁵ μηκύνω, lengthen, grow. ¹⁶ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁹ εἴτα, then, thereafter. ²⁰ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²¹ πλήρης, full. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain.

στάχυϊ.¹ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, εὐθέως 29

ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,² ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.³

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν⁴ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 30

Ἡ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν⁵ αὐτήν; Ὡς 31

κόκκον⁶ σινάπεως,⁷ ὅς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς,

μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν ἐπὶ τῆς

γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων 32

τῶν λαχάνων⁸ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους⁹ μεγάλους,

ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν¹⁰ αὐτοῦ τὰ πετεινά¹¹ τοῦ

οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.¹² Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς 33

πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο

ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' 34

ιδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυνεν¹³ πάντα.

¹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ² δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ³ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ⁴ ὁμοίω, υος, ὁ, make like, liken. ⁵ παραβάλλω, υος, ὁ, arrive, cross over. ⁶ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁷ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁸ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ σκιά, ᾱς, ἡ, shadow. ¹¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹² κατασκηνώ, υος, ὁ, cause to dwell, settle. ¹³ ἐπιλύω, υος, ὁ, explain, settle.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας¹ γενομένης, 35
 Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.² Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, 36
 παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὥς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ
 ἄλλα δὲ πλοιάρια³ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαίλαψ⁴ 37
 ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα⁵ ἐπέβαλλεν⁶ εἰς τὸ
 πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.⁷ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ 38
 τῇ πρύμνῃ⁸ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον⁹ καθεύδων·¹⁰ καὶ
 διεγείρουσιν¹¹ αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε,
 οὐ μέλει¹² σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς¹¹ 39
 ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, Σιώπα,¹³
 περὶμωσο.¹⁴ Καὶ ἐκόπασεν¹⁵ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο
 γαλήνη¹⁶ μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί¹⁷ ἐστε 40
 οὕτως; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον 41
 μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁸ οὗτός
 ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁹
 αὐτῷ;

¹ ὀψιος, late. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁴ λαίλαψ, απος, ή, hurricane, storm. ⁵ κύμα, τος, τό, wave. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ γεμίζω, fill, load. ⁸ πρύμνα, ης, ή, stern (of a ship). ⁹ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ¹⁰ καθεύδω, sleep. ¹¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹² μέλει, it is a care, it concerns. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ φιμόω, muzzle, silence. ¹⁵ κοπάζω, stop, abate. ¹⁶ γαλήνη, ης, ή, calm. ¹⁷ δειλός, cowardly, timid. ¹⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁹ ὑπακούω, obey, listen.

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν¹ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν² 5
 τῶν Γαδαρηνῶν.³ Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, 2
 εὐθέως ἀπήνητησεν⁴ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος
 ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν⁵ εἶχεν ἐν 3
 τοῖς μνήμασιν·⁶ καὶ οὐτε ἄλύσεσιν⁷ οὐδεὶς ἐδύνατο
 αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις⁸ πέδαις⁹ καὶ 4
 ἄλύσεσιν⁷ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹⁰ ὑπ' αὐτοῦ τὰς
 ἄλύσεις,⁷ καὶ τὰς πέδας⁹ συντετρίφθαι·¹¹ καὶ οὐδεὶς
 αὐτὸν ἴσχυεν¹² δαμάσαι·¹³ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ 5
 ἡμέρας, ἐν τοῖς ὄρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν⁶ ἦν
 κράζων καὶ κατακόπτων¹⁴ ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν 6
 Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,¹⁵ ἔδραμεν¹⁶ καὶ προσεκύνησεν
 αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, 7
 Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹⁷ Ὁρκίζω¹⁸ σε τὸν
 θεόν, μὴ με βασανίσῃς.¹⁹ Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξέλθε, 8

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁴ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁵ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ⁶ μνῆμα, τος, τό, grave, tomb. ⁷ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁰ διασπάω, tear apart, burst. ¹¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹² ἴσχύω, be strong, able. ¹³ δαμάζω, tame, subdue. ¹⁴ κατακόπτω, lacereate, cut. ¹⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁶ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁷ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁸ ὀρκίζω, adjure, implore. ¹⁹ βασανίζω, torment, torture.

τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ 9
ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων,
Λεγεών¹ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει 10
αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.
Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγγέλι³ χοίρων⁴ μεγάλη 11
βοσκομένη⁵· καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ 12
δαίμονες,⁶ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,⁴
ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν⁷ αὐτοῖς 13
εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ
ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους⁴· καὶ ὥρμησεν⁸ ἡ
ἀγγέλι³ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁹ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ
ὡς δισχίλιοι¹⁰· καὶ ἐπνίγοντο¹¹ ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ δὲ 14
βόσκοντες⁵ τοὺς χοίρους⁴ ἔφυγον,¹² καὶ ἀνήγγειλαν¹³
εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί
ἐστίν τὸ γεγονός· καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ 15
θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹⁴ καθήμενον καὶ

¹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ ἀγγέλι, ης, ἡ, herd, flock. ⁴ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁵ βόσκω, feed. ⁶ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁹ κρημνός, οῦ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁰ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹¹ πνίγω, choke, strangle. ¹² φεύγω, flee, escape. ¹³ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁴ δαιμονιζόμενος, am demon possessed.

ἱματισμένον¹ καὶ σωφρονοῦντα,² τὸν ἐσχηκότα τὸν
 Λεγεῶνα:³ καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγήσαντο⁴ δὲ αὐτοῖς οἱ 16
 ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,⁵ καὶ περὶ τῶν
 χοίρων.⁶ Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν 17
 ἀπὸ τῶν ὁρίων⁷ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος⁸ αὐτοῦ εἰς τὸ 18
 πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,⁵ ἵνα ᾗ μετ'
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει 19
 αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς,⁹ καὶ
 ἀναγγείλον¹⁰ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ
 ἡλέησέν¹¹ σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν 20
 τῇ Δεκαπόλει¹² ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: καὶ
 πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹³ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς 21
 τὸ πέραν,¹⁴ συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν
 παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺ, ἔρχεται εἰς τῶν 22

¹ ἱματίζω, dress, clothe. ² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ³ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁴ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁵ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ σός, your, yours. ¹⁰ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹¹ ἐλέεω, have mercy, pity. ¹² Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹³ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen).

ἀρχισυναγώγων,¹ ὀνόματι Ἰάειρος,² καὶ ἰδὼν αὐτόν,
πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτόν 23
πολλά, λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν³ μου ἐσχάτως⁴ ἔχει:
ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ
ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ: καὶ ἠκολούθει αὐτῷ 24
ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον⁵ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει⁶ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ 25
πολλά παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν,⁷ καὶ
δαπανήσασα⁸ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν
ὠφεληθεῖσα,⁹ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον¹⁰ ἐλθοῦσα, 27
ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ
ὀπισθεν,¹¹ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: ἔλεγεν γὰρ ὅτι 28
Κὰν¹² τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ 29
εὐθέως ἐξηράνθη¹³ ἡ πηγὴ¹⁴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ
ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται¹⁵ ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹⁶ Καὶ 30

¹ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ² Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ³ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁴ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ⁵ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁶ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁷ ἰατρός, ου, ὁ, physician. ⁸ δαπανάω, spend, spend freely. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ χεῖρων, worse. ¹¹ ὀπισθεν, behind, after. ¹² κὰν, and if, even if. ¹³ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁴ πηγὴ, ῆς, ἡ, spring, fountain. ¹⁵ ἰάομαι, heal. ¹⁶ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge.

εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ
 δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν,
 Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ 31
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά¹ σε,
 καὶ λέγεις, Τίς μου ἥψατο; Καὶ περιεβλέπετο² ἰδεῖν 32
 τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ 33
 τρέμουσα,³ εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἤλθεν καὶ
 προσέπεσεν⁴ αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν
 ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ,⁵ ἡ πίστις σου 34
 σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιής⁶ ἀπὸ τῆς
 μάστιγός⁷ σου.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ 35
 ἀρχισυναγώγου,⁸ λέγοντες ὅτι Ἡ θυγάτηρ⁵ σου
 ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁹ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ 36
 Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει
 τῷ ἀρχισυναγώγῳ,⁸ Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε. Καὶ 37

¹ συνθλίβω, press together, crowd upon. ² περιβλέπομαι, look around, look around on. ³ τρέμω, tremble, am afraid.

⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁵ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ⁸ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁹ σκύλλω, trouble, bother.

οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,¹ εἰ μὴ
 Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
 Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ 38
 ἀρχισυναγώγου,² καὶ θεωρεῖ θόρυβον,³ κλαίοντας καὶ
 ἀλαλάζοντας⁴ πολλά. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί 39
 θορυβεῖσθε⁵ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν,
 ἀλλὰ καθεύδει.⁶ Καὶ κατεγέλων⁷ αὐτοῦ. Ὁ δέ, 40
 ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ
 παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ
 εἰσπορεύεται⁸ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.⁹ Καὶ 41
 κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,
 κοῦμι.¹¹ ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον,¹² Τὸ κοράσιον,¹³
 σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον¹³ 42
 καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα: καὶ ἐξέστησαν¹⁴
 ἐκστάσει¹⁵ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο¹⁶ αὐτοῖς πολλὰ 43
 ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

¹ συνακολουθῆω, follow along with, accompany. ² ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ³ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁴ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ⁵ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁶ καθεύδω, sleep. ⁷ καταγέλω, deride, ridicule. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ ταλιθά, little girl. ¹¹ κοῦμι, arise. ¹² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹³ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵ ἐκστάσις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹⁶ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα² αὐτοῦ: **6**

καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ **2**

γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ

διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο,³

λέγοντες, Πόθεν⁴ τούτω ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἥ

δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν

αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,⁵ ὁ υἱὸς **3**

Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ⁶ καὶ Ἰούδα

καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαί⁷ αὐτοῦ ὧδε

πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο⁸ ἐν αὐτῷ. Ἐλεγεν δὲ **4**

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁹ εἰ

μὴ ἐν τῇ πατρίδι² αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν¹⁰ καὶ

ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν **5**

δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις¹¹ ἐπιθεῖς τὰς

χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν **6**

αὐτῶν.

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ⁷ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ ἄτιμος, without honor, dishonored. ¹⁰ συγγενής, kindred, relative. ¹¹ ἀρρώστος, sick, ill. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

Καὶ περιήγεν¹ τὰς κώμας² κύκλῳ³ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται⁴ τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς 7

ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν

πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς 8

ἵνα μὴδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον⁵ μόνον· μὴ

πήραν,⁶ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην⁷ χαλκόν·⁸ ἀλλ' 9

ὑποδεδεμένους⁹ σανδάλια·¹⁰ καὶ μὴ ἐνδύσθηθε¹¹ δύο

χιτῶνας.¹² Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἂν εἰσέλθῃτε εἰς 10

οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.¹³ Καὶ ὅσοι 11

ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μὴδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν,

ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,¹³ ἐκτινάξατε¹⁴ τὸν χοῦν¹⁵ τὸν

ὑποκάτω¹⁶ τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον¹⁷ αὐτοῖς.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹⁸ ἔσται Σοδόμοις¹⁹ ἢ

Γομόρροις²⁰ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ 12

ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανόησωσιν· καὶ 13

¹ περιάγω, lead around, go about. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁶ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁷ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁸ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ⁹ ὑποδέω, put on my feet. ¹⁰ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ¹¹ ἐνδύω, put on, clothe. ¹² χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁴ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹⁵ χοῦς, ὁ, soil, dust. ¹⁶ ὑποκάτω, under, below. ¹⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ²⁰ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah.

δαιμόνια πολλά ἐξέβαλλον, καὶ ἡλειφον¹ ἐλαίῳ²
πολλοὺς ἀρρώστους³ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν⁴ γὰρ ἐγένετο 14
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων
ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν⁵ αἱ
δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν: 15
ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφῆτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν
προφητῶν. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ 16
ἀπεκεφάλισα⁶ Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν: αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ
νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν 17
τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, διὰ
Ἡρωδιάδα⁷ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν.⁸ Ἐλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης 18
τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ
ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς⁷ ἐνεῖχεν⁹ αὐτῷ, καὶ 19
ᾔθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι: καὶ οὐκ ἠδύνατο: ὁ γὰρ 20

¹ ἀλείφω, anoint. ² ἔλαιον, oil, τό, olive oil. ³ ἀρρώστος, sick, ill. ⁴ φανερός, manifest, apparent. ⁵ ἐνεργέω, work, effect.

⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁷ Ἡρωδιάς, ἄδως, ἡ, Herodias. ⁸ γαμέω, marry. ⁹ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to.

Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα
 δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετῆρει¹ αὐτόν: καὶ ἀκούσας
 αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως² αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ 21
 γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ,³ ὅτε Ἡρώδης τοῖς
 γενεσίοις⁴ αὐτοῦ δεῖπνον⁵ ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁶
 αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις⁷ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
 Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς⁸ αὐτῆς τῆς 22
 Ἡρωδιάδος⁹ καὶ ὀρχησαμένης,¹⁰ καὶ ἀρεσάσης¹¹ τῷ
 Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹² εἶπεν ὁ βασιλεὺς
 τῷ κορασίῳ,¹³ Αἵτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί: 23
 καὶ ὤμωσεν¹⁴ αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοί,
 ἕως ἡμίους¹⁵ τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα 24
 εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν
 κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁶ Καὶ εἰσελθοῦσα 25
 εὐθὺς μετὰ σπουδῆς¹⁷ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾗτήσατο,
 λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῷς ἑξαυτῆς¹⁸ ἐπὶ πίνακι¹⁹ τὴν

¹ συντηρέω, preserve, treasure. ² ἡδέως, sweetly, gladly. ³ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁴ γενέσια, ὦν, τό, birthday celebration. ⁵ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁶ μεγιστάν, ἄνως, ὁ, great man, magnate. ⁷ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ ἀρέσκω, please, serve. ¹² συνανακείμαι, recline at table with. ¹³ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁵ ἡμιους, half. ¹⁶ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁷ σπουδῇ, ἧς, ἡ, haste, diligence. ¹⁸ ἑξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁹ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish.

κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹ Καὶ περιλύπος² 26
γενόμενος ὁ βασιλεύς, διὰ τοὺς ὅρκους³ καὶ τοὺς
συνανακειμένους⁴ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.⁵ 27
Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα⁶
ἐπέταξεν⁷ ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ 28
ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν⁸ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ
ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,⁹ καὶ ἔδωκεν
αὐτὴν τῷ κορασίῳ:¹⁰ καὶ τὸ κοράσιον¹⁰ ἔδωκεν αὐτὴν
τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 29
ἦλθον, καὶ ἤραν τὸ πτώμα¹¹ αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ
ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ 30
ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα
ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε¹² ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' 31
ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε¹³ ὀλίγον.

¹ βαπτιστής, οὖ, ὁ, baptist, baptizer. ² περιλύπος, very sad, very sorrowful. ³ ὅρκος, οὖ, ὁ, oath. ⁴ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁵ ἀθετέω, reject, annul. ⁶ σπεκουλάτωρ, ὁρος, ὁ, courier, executioner. ⁷ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁸ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁹ πίναξ, ἀκος, ἡ, board, dish. ¹⁰ κοράσιον, οὖ, τό, girl, little girl. ¹¹ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹² δεῦτε, come!. ¹³ ἀναπαύω, refresh, take rest.

Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ
οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.¹ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον 32
τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς 33
ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ²
ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον³ ἐκεῖ, καὶ
προῆλθον⁴ αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ 34
ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ
ἐσπλαγχνίσθη⁵ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ
ἔχοντα ποιμένα:⁶ καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.
Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ 35
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος,
καὶ ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα 36
ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁷ ἀγροὺς καὶ κώμας⁸
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ
ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς 37
ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες

¹ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ² πεζῇ, by land, on foot. ³ συντρέχω, run together, go with. ⁴ προέρχομαι, go in front, precede. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁷ κύκλος, οὐ, ὁ, circle. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village.

ἀγοράσωμεν δηναρίων¹ διακοσίων² ἄρτους, καὶ δώμεν
 αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους³ ἄρτους 38
 ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν,
 Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.⁴ Καὶ ἐπέταξεν⁵ αὐτοῖς 39
 ἀνακλῖναι⁶ πάντας συμπόσια⁷ συμπόσια⁷ ἐπὶ τῷ
 χλωρῷ⁸ χόρτῳ.⁹ Καὶ ἀνέπεσον¹⁰ πρασιαὶ¹¹ πρασιαί,¹¹ 40
 ἀνὰ¹² ἑκατὸν¹³ καὶ ἀνὰ¹² πεντήκοντα.¹⁴ Καὶ λαβὼν 41
 τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁴ ἀναβλέψας¹⁵
 εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν¹⁶ τοὺς
 ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα
 παραθῶσιν¹⁷ αὐτοῖς: καὶ τοὺς δύο ἰχθύας⁴ ἐμέρισεν¹⁸
 πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁹ καὶ 42
 ἦσαν κλασμάτων²⁰ δώδεκα κοφίνους²¹ πλήρεις,²² καὶ
 ἀπὸ τῶν ἰχθύων.⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44
 πεντακισχίλιοι²³ ἄνδρες.

¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ² διακόσιοι, two hundred, 200. ³ πόσος, how many? how great? ⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁶ ἀνακλῖνω, lay upon, lay down. ⁷ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ⁸ χλωρός, pale green, pale. ⁹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ πρασιά, ἄς, ἡ, group, company formed into divisions. ¹² ἀνά, upwards, upon. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁴ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁶ κατακλάω, break in pieces. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ μερίζω, divide, part. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ²² πλήρης, full. ²³ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι² 45

εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν³ εἰς τὸ πέραν⁴ πρὸς

Βηθσαιδάν,⁵ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ 46

ἀποταξάμενος⁶ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος

προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας⁷ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν 47

μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ 48

εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους⁸ ἐν τῷ ἐλαύνειν,⁹ ἦν γὰρ

ὁ ἄνεμος ἐναντίος¹⁰ αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην¹¹

φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν

ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν παρελθεῖν¹² αὐτούς. Οἱ 49

δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,

ἔδοξαν φάντασμα¹³ εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·¹⁴ πάντες γὰρ 50

αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.¹⁵ Καὶ εὐθέως

ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσείτε·¹⁶

ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ 51

πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν¹⁷ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν¹⁸

¹ ἀναγκάζω, force, compel. ² ἐμβαίνω, embark. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Βηθσαιδάν, ἢ, Bethsaida. ⁶ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁷ ὀψιος, late. ⁸ βασανίζω, torment, torture. ⁹ ἐλαύνω, drive or push, row. ¹⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹¹ τέταρτος, fourth. ¹² παρέρχομαι, pass by, go by. ¹³ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹⁴ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁵ ταρασσώ, trouble, agitate. ¹⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁷ κοπάζω, stop, abate. ¹⁸ λίαν, greatly, very.

ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,¹ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ 52
 γὰρ συνήκαν² ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία
 πεπωρωμένη.³

Καὶ διαπεράσαντες⁴ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,⁵ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.⁶ Καὶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ 54
 πλοίου, εὐθέως ἐπιγινόντες αὐτόν, περιδραμόντες⁷ 55
 ὅλην τὴν περίχωρον⁸ ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς
 κραββάτοις⁹ τοὺς κακῶς¹⁰ ἔχοντας περιφέρειν,¹¹ ὅπου
 ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο¹² εἰς 56
 κώμας¹³ ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹⁴ ἐτίθουν
 τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹⁵
 τοῦ κρασπέδου¹⁶ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι
 ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² συνήνιμι, understand, consider. ³ παρώω, harden, render callous. ⁴ διαπεράω, cross over, pass through. ⁵ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁶ προσωρμίζω, anchor at a place. ⁷ περιτρέχω, run around, run about. ⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁹ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ περιφέρω, carry about, carry around. ¹² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹³ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁴ ἀγορά, ἁς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁵ κἂν, and if, even if. ¹⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν 7
 γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες 2
 τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς¹ χερσίν, τοῦτ' ἔστιν
 ἀνίπτοις,² ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.³ Οἱ γὰρ 3
 Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ⁴
 νίψωνται⁵ τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν
 παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,⁷ ἐὰν 4
 μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν· καὶ ἄλλα πολλά
 ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς⁸ ποτηρίων
 καὶ ξεστῶν⁹ καὶ χαλκίων¹⁰ καὶ κλινῶν.¹¹ Ἔπειτα¹² 5
 ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς,
 Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν
 παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις² χερσίν
 ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι 6
 Καλῶς προεφήτευσεν¹³ Ἡσαΐας¹⁴ περὶ ὑμῶν τῶν
 ὑποκριτῶν,¹⁵ ὥς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς

¹ κοινός, common, unclean. ² ἀνίπτος, unwashed. ³ μέμφομαι, find fault with, blame. ⁴ πυγμῇ, ἡς, ἡ, hand and wrist, fist. ⁵ νίπτω, wash. ⁶ παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁷ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁸ βαπτισμός, οὗ, ὁ, washing, cleansing. ⁹ ξέστης, οὗ, ὁ, pitcher, jug. ¹⁰ χαλκίον, οὗ, τό, bronze vessel. ¹¹ κλίνη, ἧς, ἡ, couch, bed. ¹² ἔπειτα, then, after this. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ Ἡσαΐας, οὗ, ὁ, Isaiah. ¹⁵ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender.

χεῖλεσίν¹ με τιμᾶ,² ἢ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω³ ἀπέχει⁴
 ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁵ δὲ σέβονται⁶ με, διδάσκοντες ⁷
 διδασκαλίας⁷ ἐντάλματα⁸ ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ ⁸
 τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν⁹ τῶν
 ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς¹⁰ ξεστῶν¹¹ καὶ ποτηρίων· καὶ
 ἄλλα παρόμοια¹² τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν ⁹
 αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε¹³ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα
 τὴν παράδοσιν⁹ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, ¹⁰
 Τίμα² τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καί, Ὁ
 κακολογῶν¹⁴ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·¹⁵ ¹¹
 ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπη ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ
 μητρί, Κορβάν,¹⁶ ὃ ἐστίν, δῶρον,¹⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
 ὠφελῇθης·¹⁸ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι ¹²
 τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρί αὐτοῦ, ἀκυροῦντες¹⁹ τὸν ¹³
 λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει⁹ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε:

¹ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ² τιμᾶω, honor, value at a price. ³ πόρρω, far (away), far. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ μάτην, in vain, no end. ⁶ σέβομαι, reverence, worship. ⁷ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ⁸ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ⁹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹⁰ βαπτισμός, οῦ, ὁ, washing, cleansing. ¹¹ ξέστης, ου, ὁ, pitcher, jug. ¹² παρόμοιος, like, similar. ¹³ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁵ τελευτάω, die, end. ¹⁶ Κορβάν, gift to God, corban. ¹⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁸ ὠφελέω, profit, help. ¹⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate.

καὶ παρόμοια¹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ 14
 προσκαλεσάμενος² πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς,
 Ἀκούετε μου πάντες, καὶ συνίετε.³ Οὐδέν ἐστιν 15
 ἔξωθεν⁴ τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον⁵ εἰς αὐτόν, ὃ
 δύναται αὐτὸν κοινῶσαι·⁶ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ’
 αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστιν τὰ κοινοῦντα⁶ τὸν ἄνθρωπον. Εἰ 16
 τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκούετω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς 17
 οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως⁷ 18
 καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί⁸ ἐστε; Οὐ νοεῖτε⁹ ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν
 εἰσπορευόμενον⁵ εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν
 κοινῶσαι,⁶ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται⁵ αὐτοῦ εἰς τὴν 19
 καρδίαν, ἀλλ’ εἰς τὴν κοιλίαν,¹⁰ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρών¹¹
 ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.¹² 20
 Ἐλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον,
 ἐκεῖνο κοινοῖ⁶ τὸν ἄνθρωπον. Ἐσωθεν¹³ γάρ, ἐκ τῆς 21

¹ παρόμοιος, like, similar. ² προσκαλέω, summon. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ κοινῶ, make common, defile. ⁷ οὕτως, thus, so. ⁸ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹¹ ἀφεδρών, ὄνος, ὅ, toilet, latrine. ¹² βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹³ ἔσωθεν, from within, within.

καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοί¹ οἱ κακοὶ
 ἐκπορεύονται, μοιχεῖται,² πορνεῖται,³ φόνοι,⁴ κλοπαί,⁵ 22
 πλεονεξία,⁶ πονηρίαί,⁷ δόλος,⁸ ἀσέλγεια,⁹ ὀφθαλμοὶς
 πονηρός, βλασφημία,¹⁰ ὑπερηφανία,¹¹ ἀφροσύνη:¹² 23
 πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν¹³ ἐκπορεύεται, καὶ
 κοινοῖ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν¹⁵ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹⁶ Τύρου¹⁷ 24
 καὶ Σιδῶνος.¹⁸ Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν
 γνῶναι, καὶ οὐκ ἡδυνήθη λαθεῖν.¹⁹ Ἀκούσασα γὰρ 25
 γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν τὸ θυγάτριον²⁰ αὐτῆς
 πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἔλθοῦσα προσέπεσεν²¹ πρὸς τοὺς
 πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,²² 26
 Συραφοινίκισσα²³ τῷ γένει:²⁴ καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ
 δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς²⁵ αὐτῆς. Ὁ δὲ 27

¹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ² μοιχεῖα, ας, ἡ, adultery. ³ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁵ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁸ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁹ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹¹ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ¹² ἀφροσύνη, ἡς, ἡ, foolishness, want of sense. ¹³ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁴ κοινῶ, make common, defile. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ¹⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁸ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁹ λανθάνω, escape notice, am hidden. ²⁰ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²² Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ²³ Συραφοινίκισσα, ἡς, ἡ, Syrophenician woman, Syrophenician. ²⁴ γένος, ους, τό, race, kind. ²⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter.

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι¹ τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.² Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ 28
λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια² ὑποκάτω τῆς τραπέζης⁴ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁵ τῶν παιδίων. 29
Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπαγε· ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς⁶ σου. Καὶ 30
ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα⁶ βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.⁷

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων⁸ Τύρου⁹ καὶ Σιδῶνος,¹⁰ 31
ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ¹¹ μέσον τῶν ὁρίων⁸ Δεκαπόλεως.¹² Καὶ φέρουσιν αὐτῷ 32
κωφὸν¹³ μογγιλάλον,¹⁴ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος¹⁵ αὐτὸν ἀπὸ 33

¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ² κυνάριον, ου, τό, little dog. ³ ὑποκάτω, under, below. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁶ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁹ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁰ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹¹ ἀνά, upwards, upon. ¹² Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹³ κωφός, deaf, dumb. ¹⁴ μογγιλάλος, ου, ό, one speaking with difficulty. ¹⁵ ἀπολαμβάνω, receive from, get back.

τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους¹ αὐτοῦ
εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας² ἤψατο τῆς γλώσσης
αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας³ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστενάξεν,⁴ 34
καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,⁵ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.⁶ Καὶ 35
εὐθέως διηνοιχθησαν⁶ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:⁷ καὶ ἐλύθη ὁ
δεσμός⁸ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.⁹ Καὶ 36
διεστείλατο¹⁰ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν: ὅσον δὲ
αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹⁰ μᾶλλον περισσότερον¹¹
ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς¹² ἐξεπλήσσοντο,¹³ 37
λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς¹⁴
ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους¹⁵ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹⁶ ὄχλου ὄντος, καὶ 8
μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος¹⁷ ὁ Ἰησοῦς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι¹⁸ 2
ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν¹⁹

¹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ² πτύω, spit. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ⁵ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ⁶ διανοίγω, open up completely, open fully. ⁷ ἀκοή, ἤς, ἦ, hearing, report. ⁸ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ⁹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁰ διατέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ¹³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁴ κωφός, deaf, dumb. ¹⁵ ἄλαλος, speechless, mute. ¹⁶ πάμπολυς, very great. ¹⁷ προσκαλέω, summon. ¹⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁹ προσμένω, wait longer, remain.

μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω ³
 αὐτοὺς νήστεις¹ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται² ἐν τῇ
 ὁδῷ: τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν³ ἤκουσιν.⁴ Καὶ ⁴
 ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν⁵ τούτους
 δυνησεταιί τις ὧδε χορτάσαι⁶ ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;⁷ Καὶ ⁵
 ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους⁸ ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον,
 Ἑπτά. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν⁹ ἐπὶ τῆς ⁶
 γῆς: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας
 ἔκλασεν¹⁰ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
 παραθώσιν:¹¹ καὶ παρέθηκαν¹¹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ⁷
 ἰχθύδια¹² ὀλίγα: καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι¹¹ καὶ
 αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν:⁶ καὶ ἦσαν ⁸
 περισσεύματα¹³ κλασμάτων¹⁴ ἑπτὰ σφυρίδας.¹⁵ Ἦσαν ⁹
 δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι:¹⁶ καὶ ἀπέλυσεν
 αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς¹⁷ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν ¹⁰

¹ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ² ἐκλύω, am unstrung, become weak. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ ἤκω, have come, am present. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁸ πόσος, how many? how great? ⁹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁰ κλάω, break. ¹¹ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹² ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹³ περισσεύματα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁵ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark.

μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.¹

Καὶ ἐξήλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν² αὐτῷ, 11

ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,

πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας³ τῷ πνεύματι 12

αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;⁴ Ἀμὴν

λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ 13

ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς⁵ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ

πέραν.⁶

Καὶ ἐπελάθοντο⁷ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ 14

εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο⁸ 15

αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης⁹ τῶν

Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης⁹ Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο 16

πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ 17

γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹⁰ ὅτι

ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω¹¹ νοεῖτε,¹² οὐδὲ συνίετε;¹³ Ἐτι

¹ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ² συζητέω, discuss, dispute. ³ ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ⁴ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁵ ἐμβαίνω, embark. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁸ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁰ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ συνίημι, understand, consider.

πεπωρωμένην¹ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς 18

ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὧτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε;

Καὶ οὐ μνημονεύετε;² Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα³ 19

εἰς τοὺς πεντακισχιλίου,⁴ πόσους⁵ κοφίνους⁶ πλήρεις

κλασμάτων⁸ ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ 20

τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίου,⁹ πόσων⁵

σπυρίδων¹⁰ πληρώματα¹¹ κλασμάτων⁸ ἤρατε; Οἱ δὲ

εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε;¹² 21

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν.¹³ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ 22

τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. 23

Καὶ ἐπιλαβόμενος¹⁴ τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν¹⁵

αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης;¹⁶ καὶ πτύσας¹⁷ εἰς τὰ ὄμματα¹⁸

αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι

βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας¹⁹ ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς 24

ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα²⁰ ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα 25

¹ πωρώω, harden, render callous. ² μνημονεύω, remember, make mention of. ³ κλάω, break. ⁴ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ⁵ πόσος, how many? how great? ⁶ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ⁷ πλήρης, full. ⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁹ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁰ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹¹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹² συνίμι, understand, consider. ¹³ Βηθσαϊδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁴ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁵ ἐξάγω, lead out. ¹⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁷ πτύω, spit. ¹⁸ ὄμμα, ος, τό, eye. ¹⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁰ δένδρον, οὐ, τό, tree. ²¹ εἶτα, then, thereafter.

πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι.¹ Καὶ ἀποκατεστάθη,²
καὶ ἐνέβλεψεν³ τηλαυγῶς⁴ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν 26
αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν
κώμην⁵ εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.⁵

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς 27
κώμας⁵ Καισαρείας⁶ τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ
ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με
λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν;⁷ καὶ ἄλλοι Ἡλίαν; ἄλλοι δὲ
ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 29
τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει
αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα 30
μηδενὶ λέγουσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν,
καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁸ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ⁶ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁷ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι,
καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι: καὶ παρρησίᾳ τὸν 32
λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος
ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν 33
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν² τῷ Πέτρῳ, λέγων,
Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: ὅτι οὐ φρονεῖς³ τὰ τοῦ
θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος 34
τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁴
ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν⁵ αὐτοῦ, καὶ
ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 35
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ
ψυχὴν ἕνεκεν⁶ ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει
αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει⁷ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁸ τὸν 36
κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ⁹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί 37
δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹⁰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς 38

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ³ φρονέω, think, judge. ⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁵ σταυρός, οὐ, δ, cross. ⁶ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹⁰ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price.

γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ¹ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ
 γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι² καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται¹ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν
 τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν
 ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν **9**
 ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται³ θανάτου,
 ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν
 δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἑξ⁴ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν **2**
 Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει⁵
 αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁶ κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ
 μετεμορφώθη⁷ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ **3**
 ἐγένοντο στίλβοντα,⁸ λευκὰ⁹ λίαν¹⁰ ὡς χιῶν,¹¹ οἷα¹²
 γναφεὺς¹³ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκαίνειν.¹⁴ Καὶ **4**

¹ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ² μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ³ γεύομαι, taste, experience. ⁴ ἕξ, six, 6. ⁵ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁶ ὑψηλός, high, lofty. ⁷ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁸ στίλβω, shine, be radiant. ⁹ λευκός, white, bright. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ¹² οἷος, such as, of what kind. ¹³ γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹⁴ λευκαίνω, make white, whiten.

ᾧφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν
 συλλαλοῦντες¹ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος 5
 λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι:
 καὶ ποιήσωμεν σκηνάς² τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ
 μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει: ἦσαν 6
 γὰρ ἔκφοβοι.³ Καὶ ἐγένετο νεφέλη⁴ ἐπισκιάζουσα⁵ 7
 αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,⁴ Οὗτός ἐστιν
 ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπνινα⁶ 8
 περιβλεψάμενοι,⁷ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν
 Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστέιλτο⁸ 9
 αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται⁹ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον 10
 ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες¹⁰ τί ἐστὶν τὸ ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες 11

¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ³ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ⁴ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ⁵ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁶ ἐξάπνινα, suddenly, unexpectedly. ⁷ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁹ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁰ συζητέω, discuss, dispute.

ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἔλθεῖν
 πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν 12
 ἔλθων πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ¹ πάντα: καὶ πῶς
 γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ
 πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.² Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ 13
 Ἡλίας ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,
 καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἔλθων πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ 14
 αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας³ αὐτοῖς. Καὶ 15
 εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁴ καὶ
 προστρέχοντες⁵ ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησεν 16
 τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε³ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἦνεγκα
 τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁶ Καὶ 18
 ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁷ ῥήσσει⁸ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁹
 καὶ τρίζει¹⁰ τοὺς ὀδόντας¹¹ αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται.¹²

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² ἐξουδενόω, ignore, despise. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁵ προστρέχω, run up to, run to. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ ἀφρίζω, foam at the mouth. ¹⁰ τρίζω, gnash, grind. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ξηραίνω, dry up, parch.

καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ
οὐκ ἴσχυσαν.¹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Ὡ² γενεὰ 19
ἄπιστος,³ ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε
ἀνέξομαι⁴ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἤνεγκαν 20
αὐτὸν πρὸς αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα
ἐσπάραξεν⁵ αὐτόν: καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο⁶
ἀφρίζων.⁷ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος⁸ 21
χρόνος ἐστίν, ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν,
Παιδιόθεν.⁹ Καὶ πολλάκις¹⁰ αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ 22
ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι
δύνασαι, βοήθησον¹¹ ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς¹² ἐφ' ἡμᾶς. 23
Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι,
πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ 24
πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων¹³ ἔλεγεν, Πιστεύω,
κύριε, βοήθει¹¹ μου τῇ ἀπιστίᾳ.¹⁴ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι 25
ἐπισυντρέχει¹⁵ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ

¹ ἰσχύω, be strong, able. ² ὦ, Oh! omega. ³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁴ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁵ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁶ κυλίω, roll. ⁷ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁸ πόσος, how many? how great? ⁹ παιδιόθεν, from childhood. ¹⁰ πολλάκις, often, many times. ¹¹ βοηθέω, come to the aid of. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹³ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁵ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to.

ἀκαθάρτω, λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον¹ καὶ
 κωφόν,² ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,³ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ
 μηκέτι⁴ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ 26
 σπαράξαν⁵ αὐτόν, ἔξηλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ⁶ νεκρός,
 ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 27
 κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ
 ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ 28
 αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ
 ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο 29
 τὸ γένος⁷ ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελεῖν, εἰ μὴ ἐν
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.⁸

Καὶ ἐκεῖθεν⁹ ἔξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁰ διὰ τῆς 30
 Γαλιλαίας: καὶ οὐκ ᾔθελεν ἵνα τις γνῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ 31
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ

¹ ἄλαλος, speechless, mute. ² κωφός, deaf, dumb. ³ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁴ μηκέτι, no longer. ⁵

σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁶ ὡσεὶ, like, about. ⁷ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁸ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ παρεπορεύομαι, go beside, go past.

ἡμέρα ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἡγνούν¹ τὸ ῥῆμα, καὶ 32
ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ² καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος 33
ἐπηρώτα αὐτοὺς, Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς
διελογίζεσθε;³ Οἱ δὲ ἐσιώπων⁴ πρὸς ἀλλήλους γὰρ 34
διελέχθησαν⁵ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35
ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει
πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων
διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ 36
αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος⁶ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς 37
ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ
δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

¹ ἀγνοέω, not know, be unaware. ² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁵ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁶ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν 38

τινα τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ

ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν¹ αὐτόν, ὅτι οὐκ

ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε¹ 39

αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ

ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ² κακολογῆσαί³ με. 40

Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὃς 41

γὰρ ἂν ποτίσῃ⁴ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου,

ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ

τὸν μισθόν⁵ αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν 42

μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ

μᾶλλον εἰ περικείται⁶ λίθος μυλικός⁷ περὶ τὸν

τράχηλον⁸ αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43

Καὶ ἂν σκανδαλίξῃ⁹ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον¹⁰ αὐτήν·

καλόν σοι ἐστὶν κυλλὸν¹¹ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ

τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,¹² εἰς

¹ κωλύω, forbid, hinder. ² ταχύ, quickly, speedily. ³ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁵ μισθός, οὐ, ὅ, wages, reward. ⁶ περικείμεαι, be around, surround. ⁷ μυλικός, belonging to a mill. ⁸ τράχηλος, οὐ, ὅ, neck. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹¹ κυλλός, crippled, lame. ¹² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna.

τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,¹ ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ 44
τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁴ Καὶ ἐὰν ὁ πούς 45
σου σκανδαλίζῃ⁵ σε, ἀπόκοψον⁶ αὐτόν: καλὸν ἐστὶν
σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,⁷ ἢ τοὺς δύο πόδας
ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁸ εἰς τὸ πῦρ τὸ
ἄσβεστον,¹ ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ 46
πῦρ οὐ σβέννυται.⁴ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου 47
σκανδαλίζῃ⁵ σε, ἔκβαλε αὐτόν: καλὸν σοι ἐστὶν
μονόφθαλμον⁹ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ
δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁸ τοῦ
πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ 48
πῦρ οὐ σβέννυται.⁴ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,¹⁰ καὶ 49
πᾶσα θυσία¹¹ ἀλὶ¹² ἀλισθήσεται.¹⁰ Καλὸν τὸ ἄλας:¹³ 50
ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹³ ἀναλον¹⁴ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ
ἁρτύσετε;¹⁵ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹³ καὶ εἰρηνεύετε¹⁶
ἐν ἀλλήλοις.

¹ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ² σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁹ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁰ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹² ἄλς, ὁ, salt. ¹³ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁴ ἀναλος, without salt, saltless. ¹⁵ ἁρτύω, season, make salty. ¹⁶ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace.

Κάκειῖθεν¹ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια² τῆς Ἰουδαίας διὰ **10**

τοῦ πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου·⁴ καὶ συμπορεύονται⁵ πάλιν

ὄχλοι πρὸς αὐτόν· καί, ὥς εἰώθει,⁶ πάλιν ἐδίδασκεν

αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν **2**

αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι,

πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί **3**

ὑμῖν ἐνετείλατο⁷ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς **4**

ἐπέτρεψεν⁸ βιβλίον ἀποστασίου⁹ γράψαι, καὶ

ἀπολῦσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, **5**

Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹⁰ ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν

ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως,¹¹ ἄρσεν¹² καὶ **6**

θῆλυ¹³ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ὑνεκεν¹⁴ τούτου **7**

καταλείψει¹⁵ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν

μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται¹⁶ πρὸς τὴν γυναῖκα

αὐτοῦ, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὡστε **8**

¹ κάκειῖθεν, and thence, and from there. ² ὅριον, ου, τό, boundary, region. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁶ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁰ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹¹ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹² ἄρσεν, male. ¹³ θῆλυς, female, woman. ¹⁴ ὕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to.

οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς 9
 συνέζευξεν,¹ ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.² Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ 10
 πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν
 αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν 11
 γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ³ ἄλλην, μοιχᾶται⁴ ἐπ'
 αὐτήν· καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ 12
 γαμηθῇ³ ἄλλῳ, μοιχᾶται.⁴

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν· οἱ δὲ 13
 μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ 14
 Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,⁵ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ
 παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με· μὴ κωλύετε⁶ αὐτά· τῶν γὰρ
 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ὅς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον,
 οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος⁷ αὐτά, 16
 τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

¹ συζεύγνυμι, join together, unite. ² χωρίζω, separate, depart. ³ γαμέω, marry. ⁴ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ κωλύω, forbid, hinder. ⁷ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν¹ εἷς καὶ 17
 γονυπετήσας² αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε
 ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ 18
 δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς
 ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ 19
 μοιχεύσης,⁴ μὴ φονεύσης,⁵ μὴ κλέψης,⁶ μὴ
 ψευδομαρτυρήσης,⁷ μὴ ἀποστερήσης,⁸ τίμα⁹ τὸν
 πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 20
 αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ
 νεότητός¹⁰ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας¹¹ αὐτῷ 21
 ἡγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:¹²
 ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹³ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις
 θησαυρόν¹⁴ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι,
 ἄρας τὸν σταυρόν.¹⁶ Ὁ δὲ στυγνάσας¹⁷ ἐπὶ τῷ λόγῳ 22
 ἀπῆλθεν λυπούμενος:¹⁸ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁹ πολλά.

¹ προστρέχω, run up to, run to. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ μοιχεύω, commit adultery. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁸ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹⁷ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁸ λυπέω, grieve, pain. ¹⁹ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property.

Καὶ περιβλεψάμενος¹ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς 23
αὐτοῦ, Πῶς δυσκόλως² οἱ τὰ χρήματα³ ἔχοντες εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ 24
ἐθαμβοῦντο⁴ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς
πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν⁵
ἐστὶν τοὺς πεποιοῦντας ἐπὶ χρήμασιν³ εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν⁶ ἐστὶν 25
κάμηλον⁷ διὰ τῆς τρυμαλιᾶς⁸ τῆς ραφίδος⁹ εἰσελθεῖν,
ἢ πλούσιον¹⁰ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ 26
δὲ περισσῶς¹¹ ἐξεπλήσσοντο,¹² λέγοντες πρὸς ἑαυτούς,
Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹³ δὲ αὐτοῖς ὁ 27
Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον,¹⁴ ἀλλ' οὐ
παρὰ θεῶ: πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. 28
Ἦρξάτο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς

¹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ² δυσκόλως, with difficulty, hardly. ³ χρήμα, τος, τό, wealth, money.

⁴ θαμβέω, amaze. ⁵ δύσκολος, hard, difficult. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ κάμηλος, ου, ό, camel. ⁸ τρυμαλιά, ᾶς, ή, hole, eye of a needle. ⁹ ράφις, ἰδος, ή, needle. ¹⁰ πλούσιος, rich. ¹¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁴ ἀδύνατος, impossible, unable.

ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς 29

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν θεὸς
 ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹ ἢ πατέρα, ἢ
 μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν² ἐμοῦ
 καὶ ἕνεκεν² τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ 30
 ἑκατονταπλασίονα³ νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ
 ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς¹ καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ
 ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,⁴ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
 ζῶν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ 31
 ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ 32
 ἦν προάγων⁵ αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,⁶ καὶ
 ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν
 τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ
 συμβαίνειν:⁷ ὅτι Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς

¹ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ ἑκατονταπλασίονων, hundred times, hundredfold. ⁴ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ θαμβέω, amaze. ⁷ συμβαίνω, come together, come to pass.

ἀρχιερεύσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν¹
 αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, 34
 καὶ ἐμπαίξουσιν² αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν³ αὐτόν,
 καὶ ἐμπτύσουσιν⁴ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ
 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται⁵ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ 35
 υἱοὶ Ζεβεδαίου,⁶ λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὁ
 ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 36
 θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, 37
 ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ ἐωνύμων⁷ σου
 καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 38
 Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ
 ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁸ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
 βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ 39
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω
 πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁸ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι

¹ κατακρίνω, condemn. ² ἐμπαίζω, mock. ³ μαστιγώω, whip, lash. ⁴ ἐμπτύω, spit upon. ⁵ προσπορεύομαι, approach, come near. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, δ, Zebedee. ⁷ ἐωνύμος, of good name, euph. for left. ⁸ βάπτισμα, τος, τά, baptism, rite or ceremony of baptism.

βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ 40
 εὐωνύμων¹ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
 ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα² ἤρξαντο 41
 ἀγανακτεῖν³ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 42
 προσκαλεσάμενος⁴ αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἴδατε ὅτι οἱ
 δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁵ αὐτῶν,
 καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν⁶ αὐτῶν. Οὐχ 43
 οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ γενέσθαι
 μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐάν θέλῃ 44
 ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ 45
 γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι,
 ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
 ἀντὶ⁸ πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχὴν: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ 46
 Ἱεριχὴν, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ,
 υἱὸς Τιμαίου⁹ Βαρτίμαιος¹⁰ ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² δέκα, ten, 10. ³ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁶ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁷ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁸ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁹ Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ¹⁰ Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus.

τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ 47

Ναζωραῖός² ἐστίν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς

Δαυίδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν³ με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ 48

πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ·⁴ ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν,

Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν³ με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 49

αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν,

λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει·⁵ ἔγχειται, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ 50

ἀποβαλὼν⁶ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν

Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί 51

θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ,

Ῥαββουνί,⁷ ἵνα ἀναβλέψω.⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 52

Ὑπάγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως

ἀνέβλεψεν,⁸ καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή⁹ καὶ 11

Βηθανίαν,¹⁰ πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹¹ ἀποστέλλει

¹ προσαιτέω, beg. ² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ³ ἐλέέω, have mercy, pity. ⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁶ ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ⁷ ραββουνί, Rabboni, my master. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree.

δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε 2
 εἰς τὴν κώμην¹ τὴν κατέναντι² ὑμῶν· καὶ εὐθέως
 εἰσπορευόμενοι³ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον⁴ δεδεμένον,
 ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσαντες αὐτὸν
 ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; 3
 εἴπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειαν ἔχει· καὶ εὐθέως
 αὐτὸν ἀποστέλλει ὥδε. Ἀπήλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον⁴ 4
 δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,⁵ καὶ
 λύουσιν αὐτόν. Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον 5
 αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;⁴ Οἱ δὲ εἶπον 6
 αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁶ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν
 αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον⁴ πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ 7
 ἐπέβαλον⁷ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ'
 αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν⁸ εἰς τὴν 8
 ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁹ ἔκοπτον¹⁰ ἐκ τῶν δένδρων,¹¹
 καὶ ἐστρώννουν⁸ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες¹² καὶ 9

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² κατέναντι, over against, opposite. ³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁵ ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ¹⁰ κόπτω, strike, smite. ¹¹ δένδρον, ου, τό, tree. ¹² προάγω, lead forth, go before.

οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά:¹

εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. 10

Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου

τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά¹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.²

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν: 11

καὶ περιβλεψάμενος³ πάντα, ὀψίας⁴ ἤδη οὔσης τῆς

ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν⁵ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον⁶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,⁵ 12

ἐπείνασεν.⁷ Καὶ ἰδὼν συκῆν⁸ μακρόθεν,⁹ ἔχουσιν 13

φύλλα,¹⁰ ἦλθεν εἰ ἄρα¹¹ εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ: καὶ ἐλθὼν

ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα:¹⁰ οὐ γὰρ ἦν

καιρὸς σύκων.¹² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, 14

Μηκέτι¹³ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι.

Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

¹ Ὡσαννά, hosanna. ² ὑψιστος, highest, most high. ³ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁴ ὀψιος, late. ⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁹ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁰ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹¹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹² σύκων, ου, τό, fig. ¹³ μηκέτι, no longer.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς 15

τὸ ἱερόν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹ καὶ

ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας² τῶν

κολλυβιστῶν,³ καὶ τὰς καθέδρας⁴ τῶν πωλούντων¹

τὰς περιστεράς⁵ κατέστρεψεν·⁶ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις 16

διενέγκῃ⁷ σκεῦος⁸ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων 17

αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος

προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ

ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον⁹ ληστῶν.¹⁰ Καὶ ἤκουσαν οἱ 18

γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν

ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος

ἐξεπλήσσετο¹¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ¹² ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

¹ πωλέω, sell. ² τράπεζα, ης, ἡ, table. ³ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁴ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁵ περιστέρα, ᾱς, ἡ, dove. ⁶ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁷ διαφέρω, differ, carry through. ⁸ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ⁹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹² ὀψέ, long after, late.

Καὶ πρωτὶ¹ παραπορευόμενοι,² εἶδον τὴν συκῆν³ 20
 ἐξηραμμένην⁴ ἐκ ριζῶν.⁵ Καὶ ἀναμνησθεῖς⁶ ὁ Πέτρος 21
 λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῆ³ ἣν κατηράσω⁷
 ἐξήρανται.⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 22
 Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 23
 εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν
 θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ⁸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ
 πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. 24
 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι
 αἰτῆσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. 25
 Καὶ ὅταν στήκητε⁹ προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε
 κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
 ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ 26
 ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει
 τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν.

¹ πρωτὶ, early in the morning, at dawn. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ⁵ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ ἀναμνησθήσκω, remind, remember. ⁷ καταράσμαι, curse. ⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ⁹ στήκω, stand, stand fast. ¹⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἐν τῷ ἱερῷ 27
 περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ 28
 λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς
 σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ 29
 δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς
 καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν
 ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου 30
 ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ 31
 ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ
 οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ’ 32
 εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν:
 ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως² προφήτης
 ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ 33
 οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ
 ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² ὄντως, really, indeed.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα¹ **12**

ἐφύτευσεν² ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν³ φραγμόν,⁴ καὶ

ὥρυξεν⁵ ὑπολήνιον,⁶ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁷ καὶ

ἐξέδοτο⁸ αὐτὸν γεωργοῖς,⁹ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁰ Καὶ **2**

ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς⁹ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα

παρὰ τῶν γεωργῶν⁹ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ

ἀμπελῶνος.¹ Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹¹ καὶ **3**

ἀπέστειλαν κενόν.¹² Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς **4**

αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: κακῆϊνον¹³ λιθοβολήσαντες¹⁴

ἐκεφαλαίωσαν,¹⁵ καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁶ Καὶ **5**

πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: κακῆϊνον¹³ ἀπέκτειναν: καὶ

πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,¹¹ τοὺς δὲ

ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, **6**

ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων

ὅτι Ἐντραπήσονται¹⁷ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ **7**

γεωργοί⁹ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² φυτεύω, plant. ³ περιτίθῃμι, place around, put around. ⁴ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁷ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁸ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁹ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁰ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² κενός, empty, vain. ¹³ κακῆϊνος, and he, and she. ¹⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁵ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁶ ἀτιμώω, dishonor, treat shamefully. ¹⁷ ἐντρέπω, turn about, reverence.

κληρονόμος·¹ δεῦτε,² ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν
 ἔσται ἡ κληρονομία.³ Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, 8
 καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.⁴ Τί οὖν ποιήσει ὁ 9
 κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;⁴ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς
 γεωργούς,⁵ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα⁴ ἄλλοις. Οὐδὲ 10
 τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον δὲ
 ἀπεδοκίμασαν⁶ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
 κεφαλὴν γωνίας;⁷ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ 11
 ἔστιν θαυμαστὴ⁸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν 12
 αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν
 γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν· καὶ
 ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων 13
 καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν,⁹ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν¹⁰ λόγῳ. 14
 Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν
 ὅτι ἀληθὴς¹¹ εἶ, καὶ οὐ μέλει¹² σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ

¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ² δεῦτε, come!. ³ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁴ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁵ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁹ Ἡρωδιανοί, ὠν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁰ ἀγρεύω, trap, catch. ¹¹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹² μέλει, it is a care, it concerns.

βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
 τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἔξεστιν κῆνσον¹
 Καίσαρι² δοῦναι, ἢ οὐ; Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ 15
 εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν³ εἶπεν αὐτοῖς, Τί με
 πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,⁴ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ 16
 ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν⁵ αὕτη καὶ ἡ
 ἐπιγραφή;⁶ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος.² Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ
 Καίσαρος² Καίσαρι,² καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ
 ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι⁷ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν 18
 ἀνάστασιν μὴ εἶναι: καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες,
 Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τις 19
 ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ⁸ γυναῖκα, καὶ τέκνα
 μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
 καὶ ἐξαναστήσῃ⁹ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπὶ τὰ 20

¹ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ² Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ³ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁵ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁶ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁷ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ ἐξανίστημι, raise up, rise up.

ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ
 ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα· καὶ ὁ δεύτερος 21
 ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν
 σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.¹ Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ 22
 ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων
 ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν 23
 ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ
 ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 24
 αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
 γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ 25
 νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,² οὔτε γαμίσκονται,
 ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν 26
 νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ⁴
 Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βράτου,⁵ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων,
 Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς
 Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων· 27
 ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

¹ ὡσαύτως, likewise. ² γαμέω, marry. ³ γαμίσκω, give in marriage. ⁴ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁵ βράτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure).

Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν 28

συζητούντων,¹ εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη,

ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν πρώτη πάντων

ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29

πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς

ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 30

σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς

σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας² σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

ἰσχύος³ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία 31

αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁴ σου ὡς σεαυτόν.

Μεῖζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν 32

αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας

εἶπας ὅτι εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλην αὐτοῦ: 33

καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης

τῆς συνέσεως,⁵ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

ἰσχύος,³ καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον⁴ ὡς ἑαυτόν,

πλεῖον ἐστὶν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁶ καὶ

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ³ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁵ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁶ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering.

θυσιῶν.¹ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς² 34
ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν³ εἶ ἀπὸ τῆς
βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα⁴ αὐτὸν
ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, 35
Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστὶν
Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, 36
Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἄν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁵ τῶν ποδῶν
σου. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν⁶ 37
υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶν; Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ
ἡδέως.⁷

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν 38
γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς⁸ περιπατεῖν,
καὶ ἀσπασμοῦς⁹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹⁰ καὶ 39

¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ² νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ³ μακρὰν, far away. ⁴ τολμάω, dare, endure. ⁵ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ ἡδέως, sweetly, gladly. ⁸ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁹ ἀσπασμός, οὔ, δέ, greeting, salutation. ¹⁰ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly.

πρωτοκαθεδρίας¹ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
 πρωτοκλισίας² ἐν τοῖς δείπνοις·³ οἱ κατεσθίοντες⁴ τὰς 40
 οἰκίας τῶν χηρῶν,⁵ καὶ προφάσει⁶ μακρὰ⁷
 προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται περισσότερον⁸ κρίμα.⁹

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹⁰ τοῦ γαζοφυλακίου¹¹ 41
 ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν¹² εἰς τὸ
 γαζοφυλάκιον·¹¹ καὶ πολλοὶ πλούσιοι¹³ ἔβαλλον
 πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα⁵ πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ¹⁴ 42
 δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης.¹⁵ Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁶ 43
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
 ὅτι ἡ χήρα⁵ αὕτη ἢ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκεν
 τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹¹ πάντες γὰρ ἐκ 44
 τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς
 ὑστερήσεως¹⁷ αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν

¹ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ² πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ³ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁴ κατεσθίω, eat up, devour. ⁵ χήρα, ας, ἡ, widow. ⁶ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁷ μακρός, long, far distant. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁰ κατέναντι, over against, opposite. ¹¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹² χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹³ πλούσιος, rich. ¹⁴ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁵ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹⁶ προσκαλέω, summon. ¹⁷ ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want.

βίον¹ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς **13**

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ² λίθοι

καὶ ποταπαὶ² οἰκοδομαί.³ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς **2**

εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;³

Οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.⁴

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν⁵ **3**

κατέναντι⁶ τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν

Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας,⁷ Εἰπὲ **4**

ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ

πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς **5**

αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. **6**

Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες

ὅτι Ἐγὼ εἰμι: καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ **7**

ἀκούσητε πολέμου⁹ καὶ ἀκοᾶς¹⁰ πολέμων,⁹ μὴ

¹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ² ποταπός, what kind of? what type of? ³ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ⁶ κατέναντι, over against, opposite. ⁷ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁸ συντελέω, complete, accomplish. ⁹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁰ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report.

θροεῖσθε: ¹ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ² τὸ τέλος. 8

Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: καὶ ἔσονται σεισμοὶ ³ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ ⁴ καὶ ταραχαί: ⁵ ἀρχαὶ ὠδίνων ⁶ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς: παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς 9

συνέδρια, ⁷ καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, ⁸ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων ⁹ καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ¹⁰ ἑμοῦ, εἰς μαρτύριον ¹¹ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ 10
πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ 11
ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε ¹² τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε: ¹³ ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε: οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ 12
ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται ¹⁴ τέκνα ἐπὶ γονεῖς, ¹⁵ καὶ

¹ θροεῶ, disturb, agitate. ² οὐπω, not yet. ³ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁴ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁵ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ⁶ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ δέρω, beat, flay. ⁹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹² προμεριμνᾶω, be anxious beforehand. ¹³ μελετᾶω, take care, take pains with. ¹⁴ ἐπανίστημι, rise up against. ¹⁵ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent.

θανατώσουσιν¹ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 13

πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας² εἰς τέλος,

οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα³ τῆς ἐρημώσεως,⁴ τὸ ῥηθὲν 14

ὑπὸ Δανιήλ τοῦ προφήτου, ἐστῶς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ

ἀναγινώσκων νοείτω⁵ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ

φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος⁶ μὴ 15

καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ

τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ 16

ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. 17

Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁷ ἐχούσαις καὶ ταῖς

θηλαζούσαις⁸ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 18

δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁹ ὑμῶν χειμῶνος.¹⁰ Ἔσονται 19

γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψεις, οἷα¹¹ οὐ γέγονεν τοιαύτη

ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως¹² ἥς ἔκτισεν¹³ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν,

¹ θανατώω, put to death, subdue. ² ὑπομένω, tarry, endure. ³ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁴ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁵ νοέω, understand, consider. ⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁷ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁸ θηλάζω, suckle, nurse. ⁹ φυγὴ, ἡς, ἡ, flight. ¹⁰ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹¹ οἷος, such as, of what kind. ¹² κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹³ κτίζω, create, form.

καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹ τὰς 20

ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς

ἐκλεκτούς,² οὓς ἐξελέξατο,³ ἐκολόβωσεν¹ τὰς ἡμέρας. 21

Τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοὺ,

ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι⁴ 22

καὶ ψευδοπροφήται,⁵ καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα,

πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,⁷ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.²

Ἦμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ, προεῖρηκα⁸ ὑμῖν πάντα. 23

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, 24

ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,⁹ καὶ ἡ σελήνη¹⁰ οὐ δώσει τὸ

φέγγος¹¹ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹² τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται 25

ἐκπίπτοντες,¹³ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς

σαλευθήσονται.¹⁴ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ 26

ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις¹⁵ μετὰ δυνάμεως

πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 27

¹ κολοβόω, curtail, shorten. ² ἐκλεκτός, chosen, elect. ³ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁴ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ⁵ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ⁶ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁷ ἀποπλανᾶν, mislead, cause to wander astray. ⁸ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁹ σκοτιζέω, darken. ¹⁰ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹¹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹² ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹³ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹⁴ σαλεύω, shake, excite. ¹⁵ νεφέλη, ης, ἡ, cloud.

αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹ τοὺς ἐκλεκτοὺς² αὐτοῦ ἐκ τῶν
 τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου³ γῆς ἕως ἄκρου³
 οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς⁴ μάθετε⁵ τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς 28
 ἦδῃ ὁ κλάδος⁶ ἀπαλὸς⁷ γένηται, καὶ ἐκφύῃ⁸ τὰ φύλλα,⁹
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος¹⁰ ἐστίν: οὕτως¹¹ καὶ 29
 ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι
 ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ 30
 παρέλθῃ¹² ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρι¹³ οὗ πάντα ταῦτα
 γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,¹² οἱ δὲ 31
 λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹² Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας 32
 ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν
 οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, 33
 ἀγρυπνεῖτε¹⁴ καὶ προσεύχεσθε: οὐκ οἴδατε γὰρ πότε¹⁵
 ὁ καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος¹⁶ ἀφείς τὴν 34

¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ² ἐκλεκτός, chosen, elect. ³ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁴ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁵ μανθάνω, learn, ascertain. ⁶ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁷ ἀπαλός, tender. ⁸ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁹ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁰ θέρος, ους, τό, summer. ¹¹ οὕτως, thus, so. ¹² παρέρχομαι, pass by, go by. ¹³ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁴ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹⁵ πότε, when? at what time? ¹⁶ ἀπόδημος, away on a journey, away from home.

οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν
 ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ¹
 ἐνετείλατο² ἵνα γρηγορή. ³ Γρηγορεῖτε³ οὖν: οὐκ οἴδατε **35**
 γὰρ πότε⁴ ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,⁵ ἢ
 μεσονυκτίου,⁶ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,⁷ ἢ πρωῒ:⁸ μὴ ἐλθὼν **36**
 ἐξαίφνης⁹ εὕρη ὑμᾶς καθεύδοντας. ¹⁰ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω **37**
 πᾶσιν λέγω, Γρηγορεῖτε.³

¹¹ Ἦν δὲ τὸ Πάσχα¹¹ καὶ τὰ ἄζυμα¹² μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ **14**
 ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν
 δόλῳ¹³ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν **2**
 τῇ ἑορτῇ,¹⁴ μήποτε¹⁵ θόρυβος¹⁶ ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,¹⁷ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ **3**
 λεπρού,¹⁸ κατακειμένου¹⁹ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα
 ἀλάβαστρον²⁰ μύρου²¹ νάρδου²² πιστικῆς²³

¹ θυρωρός, οὐ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ² ἐντέλλομαι, command, give orders. ³ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁴ πότε, when? at what time? ⁵ ὁψέ, long after, late. ⁶ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁷ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ⁸ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁹ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁰ καθεύδω, sleep. ¹¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹² ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹³ δόλος, οὐ, ὁ, guile, deceit. ¹⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁵ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁶ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ¹⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁸ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁹ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ²⁰ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ²¹ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ²² νάρδος, οὐ, ἡ, spikenard, oil of nard. ²³ πιστικός, genuine, pure.

πολυτελοῦς¹ καὶ συντρίψασα² τὸ ἀλάβαστρον,³
κατέχεεν⁴ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες ⁴
ἀγανακτοῦντες⁵ πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ
ἀπώλεια⁶ αὕτη τοῦ μύρου⁷ γέγονεν; Ἡδύνατο γὰρ ⁵
τοῦτο πραθῆναι⁸ ἐπάνω⁹ τριακοσίων¹⁰ δηναρίων,¹¹ καὶ
δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο¹² αὐτῇ. Ὁ δὲ ⁶
Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους¹³
παρέχετε;¹⁴ Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάντοτε ⁷
γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε
δύνασθε αὐτοὺς εὖ¹⁵ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
Ὁ ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν: προέλαβεν¹⁶ μυρίσαι¹⁷ μου ⁸
τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.¹⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ⁹
ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν
κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς
μνημόσυνον¹⁹ αὐτῆς.

¹ πολυτελής, very costly, precious. ² συντρίβω, break in pieces, crush. ³ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁴ καταχέω, pour out, down. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁷ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁸ πιπράσκω, sell. ⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁰ τριακόσιοι, three hundred, 300. ¹¹ δηνάριον, ου, δ, denarius. ¹² ἐμβριμάμαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹³ κόπος, ου, δ, labor, trouble. ¹⁴ παρέχω, offer, afford. ¹⁵ εὖ, well, well done. ¹⁶ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ¹⁷ μυρίζω, anoint. ¹⁸ ἐνταφιασμός, ου, δ, preparation for burial, burial. ¹⁹ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν 10

πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ 11

ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο² αὐτῷ

ἀργύριον³ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως⁴ αὐτὸν

παραδῷ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἄζυμων,⁵ ὅτε τὸ Πάσχα⁶ ἔθνον, 12

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις

ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ Πάσχα;⁶ Καὶ 13

ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς,

Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ⁸ ὑμῖν

ἄνθρωπος κεράμιον⁹ ὕδατος βαστάζων·¹⁰

ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ 14

οἰκοδεσπότη¹¹ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ

κατάλυμα,¹² ὅπου τὸ Πάσχα⁶ μετὰ τῶν μαθητῶν μου

φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹³ μέγα 15

¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ² ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ εὐκαίρως, in season, conveniently. ⁵ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ θύω, sacrifice, kill. ⁸ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁹ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹² κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹³ ἀνώγειον, ου, τό, upper room.

ἐστρωμένον¹ ἕτοιμον:² ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ 16

ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν,

καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ

Πάσχα.³

Καὶ ὀψίας⁴ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ 17

ἀνακειμένων⁵ αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς,

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ

ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι,⁶ καὶ 19

λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι⁷ ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι⁷

ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, 20

ὁ ἐμβαπτόμενος⁸ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.⁹ Ὁ μὲν 21

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ

αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ

ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

¹ στρωνύω, spread, furnish. ² ἕτοιμος, ready, prepared. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ ὀψις, late. ⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶ λυπέω, grieve, pain. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ ἐμβαπτω, dip, dip into. ⁹ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, 22

εὐλογήσας ἔκλασεν¹ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν,

Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ 23

λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ

ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν 24

τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν

ἐκχυνόμενον.² Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω 25

ἐκ τοῦ γενήματος³ τῆς ἀμπέλου,⁴ ἕως τῆς ἡμέρας

ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ

θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁵ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁶ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες 27

σκανδαλισθήσεσθε⁷ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι

γέγραπται, Πατάξω⁸ τὸν ποιμένα,⁹ καὶ

διασκορπισθήσεται¹⁰ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ 28

¹ κλάω, break. ² ἐκχέω, pour out, shed. ³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁴ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁵ ὑμνέω, sing to, praise. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ πατάσσω, strike, smite. ⁹ ποιμὴν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ διασκορπίζω, scatter, separate.

ἐγερθῆναί με, προάξω¹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ 29
 Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται,²
 ἄλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 30
 σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν³ ἢ δις⁴
 ἀλέκτορα⁵ φωνῆσαι, τρίς⁶ ἀπαρνήσῃ⁷ με. Ὁ δὲ 31
 ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν
 σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.⁷ Ὡσαύτως⁹ δὲ καὶ
 πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹⁰ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,¹¹ καὶ 32
 λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως
 προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ 33
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο
 ἐκθαμβεῖσθαι¹² καὶ ἀδημονεῖν.¹³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 34
 Περίλυπός¹⁴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε
 ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.¹⁵ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν 35

¹ προάγω, lead forth, go before. ² σκανδαλίζω, cause to stumble. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ δις, twice. ⁵ ἀλέκτωρ, oros, δ, rooster, cock. ⁶ τρίς, thrice, three times. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁸ συναποθνήσκω, die with, die together with. ⁹ ὡσαύτως, likewise. ¹⁰ χωρίον, ου, τό, place, field. ¹¹ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹² ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹³ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁴ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁵ γρηγορέω, watch, keep watch.

ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν,
 παρέλθῃ¹ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ 36
 πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε² τὸ ποτήριον
 ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο: ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ 37
 ἔρχεται καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας,³ καὶ λέγει
 τῷ Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις;³ Οὐκ ἴσχυσας⁴ μίαν
 ὥραν γρηγορήσαι;⁵ Γρηγορεῖτε⁵ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα 38
 μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁶ Τὸ μὲν πνεῦμα
 πρόθυμον,⁷ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.⁸ Καὶ πάλιν ἀπελθὼν 39
 προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας 40
 εἶρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:³ ἦσαν γὰρ οἱ
 ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,⁹ καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί
 αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
 αὐτοῖς, Καθεύδετε³ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹⁰ Ἀπέχει:¹¹
 ἦλθεν ἡ ὥρα. Ἰδοὺ, παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. 42

¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ² παραφέρω, carry away, remove. ³ καθεύδω, sleep. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁷ πρόθυμος, willing, ready. ⁸ ἀσθενής, weak, infirm. ⁹ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁰ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹¹ ἀπέχει, received, obtain.

Ἰδοῦ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, 43
 εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ
 μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων,² παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
 γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ 44
 παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον³ αὐτοῖς, λέγων, "Ὁν ἂν
 φιλήσω,⁴ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν, καὶ
 ἀπαγάγετε⁵ ἀσφαλῶς.⁶ Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν 45
 αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν⁷
 αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁸ ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46
 καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων 47
 σπασάμενος⁹ τὴν μάχαιραν¹ ἔπαισεν¹⁰ τὸν δούλον τοῦ
 ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹¹ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹² Καὶ 48
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹³
 ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων² συλλαβεῖν¹⁴ με; 49

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ⁴ φιλέω, love, kiss. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ σπάω, draw (as a sword). ¹⁰ παίω, strike, hit. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὠτίον, ου, τό, ear. ¹³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive.

Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων,
καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ
γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.¹ 50

Καὶ εἷς τις νεανίσκος² ἠκολούθησεν αὐτῷ, 51
περιβεβλημένος³ σινδόνα⁴ ἐπὶ γυμνοῦ.⁵ Καὶ
κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι·² ὁ δὲ καταλιπὼν⁶ τὴν 52
σινδόνα⁴ γυμνὸς⁵ ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον⁷ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ 53
συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ 54
μακρόθεν⁸ ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω⁹ εἰς τὴν αὐλήν
τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος¹¹ μετὰ τῶν
ὑπηρετῶν,¹² καὶ θερμαινόμενος¹³ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ 55
ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον¹⁴ ἐζήτουν κατὰ τοῦ

¹ φεύγω, flee, escape. ² νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ³ περιβάλλω, put around, clothe. ⁴ σινδὼν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ⁹ ἔσω, within, inside. ¹⁰ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ συγκαθήμεναι, sit with. ¹² ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹³ θερμαίνω, warm. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι¹ αὐτόν, καὶ οὐχ
 εὑρίσκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν² κατ' αὐτοῦ, 56
 καὶ ἴσαι³ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καί τινες ἀναστάντες 57
 ἐψευδομαρτύρουν² κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς 58
 ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ καταλύσω⁴ τὸν
 ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,⁵ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 ἄλλον ἀχειροποίητον⁶ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως 59
 ἴση³ ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς 60
 εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ
 ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;⁷ Ὁ 61
 δὲ ἐσιώπα,⁸ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς
 ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ
 υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. 62
 Καὶ ὤψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν
 καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν
 νεφελῶν¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας¹¹ 63

¹ θανατῶ, put to death, subdue. ² ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ⁶ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹⁰ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹¹ διαρρήσσω, tear asunder.

τοὺς χιτῶνας¹ αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν
μαρτύρων; Ἦκούσατε τῆς βλασφημίας.² Τί ὑμῖν 64
φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν³ αὐτὸν εἶναι
ἔνοχον⁴ θανάτου. Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν⁵ αὐτῷ, 65
καὶ περικαλύπτειν⁶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ
κολαφίζειν⁷ αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον.⁸
Καὶ οἱ ὑπηρέται⁹ ῥαπίσμασιν¹⁰ αὐτὸν ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹¹ κάτω,¹² ἔρχεται μία 66
τῶν παιδισκῶν¹³ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν 67
Πέτρον θερμαινόμενον,¹⁴ ἐμβλέψασα¹⁵ αὐτῷ λέγει,
Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ¹⁶ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ 68
ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι¹⁷ τί σὺ
λέγεις. Καὶ ἐξηλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον¹⁸ καὶ
ἀλέκτωρ¹⁹ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη¹³ ἰδοῦσα αὐτὸν 69
πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ

¹ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ κατακρίνω, condemn. ⁴ ἔνοχος, involved in, liable. ⁵ ἐμπτύω, spit upon. ⁶ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁷ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹¹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹² κάτω, down, below. ¹³ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁴ θερμαίνω, warm. ¹⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁶ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁷ ἐπίσταμαι, understand, know. ¹⁸ προαύλιον, ου, τό, porch, forecourt. ¹⁹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν 70
 πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹ ἐξ
 αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ Γαλιλαῖος² εἶ, καὶ ἡ λαλιά³ σου
 ὁμοιάζει.⁴ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν⁵ καὶ ὀμνύναι⁶ 71
 ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ 72
 δευτέρου ἀλέκτωρ⁷ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη⁸ ὁ
 Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν⁹
 ἀλέκτορα⁷ φωνῆσαι δίσ,¹⁰ ἀπαρνήσῃ¹¹ με τρίς.¹² Καὶ
 ἐπιβαλὼν¹³ ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹⁴ συμβούλιον¹⁵ ποιήσαντες οἱ 15
 ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων,
 καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,¹⁶ δῆσαντες τὸν Ἰησοῦν
 ἀπήνεγκαν¹⁷ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ 2
 ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. 3

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² Γαλιλαῖος, Galilean. ³ λαλιά, *lā, hē*, speech, way of talking. ⁴ ὁμοιάζω, am like, resemble. ⁵ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ⁶ ὀμνύω, swear, take an oath. ⁷ ἀλέκτωρ, *oros, ō*, rooster, cock. ⁸ ἀναμνησκω, remind, remember. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ δίσ, twice. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² τρίς, thrice, three times. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁵ συμβούλιον, *ou, tó*, counsel, council. ¹⁶ συνέδριον, *ou, tó*, council, Sanhedrin. ¹⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away.

Καὶ κατηγοροῦν¹ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλὰ· ὁ δὲ ⁴
 Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Οὐκ
 ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα² σου καταμαρτυροῦσιν.³ ⁵
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν
 τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁴ ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον,⁵ ὃν περ⁶ ⁶
 ἤτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς⁷ μετὰ τῶν ⁷
 συστασιαστῶν⁸ δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει⁹ φόνον
 πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας¹¹ ὁ ὄχλος ἤρξατο ⁸
 αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ¹² ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ⁹
 ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν
 βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ ¹⁰
 φθόνον¹³ παραδεδώκεισαν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ ¹¹
 ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁴ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν
 Βαραββᾶν⁷ ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ¹²

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² πόσος, how many? how great? ³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against.

⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁶ ὅσπερ, very one who. ⁷ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas.

⁸ συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ⁹ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹⁰ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹¹

ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹² αἰεὶ, always, ever. ¹³ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁴ ἀνασεῖω, stir up, incite.

ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιήσω
 ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν 13
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν 14
 αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως¹
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος 15
 βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν
 αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:² καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν
 φραγελλώσας³ ἵνα σταυρωθῇ.
 Οἱ δὲ στρατιῶται⁴ ἀπήγαγον⁵ αὐτὸν ἔσω⁶ τῆς αὐλῆς,⁷ ὃ 16
 ἐστὶν πραιτώριον,⁸ καὶ συγκαλοῦσιν⁹ ὄλην τὴν
 σπεῖραν.¹⁰ Καὶ ἐνδύουσιν¹¹ αὐτὸν πορφύραν,¹² καὶ 17
 περιτιθέασιν¹³ αὐτῷ πλέξαντες¹⁴ ἀκάνθινον¹⁵
 στέφανον,¹⁶ καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ 18
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹⁷ αὐτοῦ τὴν 19
 κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁸ καὶ ἐνέπτυν¹⁹ αὐτῷ, καὶ τιθέντες

¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ φραγελλώω, flog, scourge. ⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἔσω, within, inside. ⁷ αὐλή, ῆς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁸ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ σπεῖρα, ῆς, ἡ, cohort. ¹¹ ἐνδύω, put on, clothe. ¹² πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹³ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁴ πλέκω, plait, weave. ¹⁵ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁶ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁷ τύπτω, smite, beat. ¹⁸ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁹ ἐμπτύω, spit upon.

τὰ γόνατα¹ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν² 20
 αὐτῷ, ἐξέδυσαν³ αὐτὸν τὴν πορφύραν,⁴ καὶ ἐνέδυσαν⁵
 αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν⁶ αὐτὸν ἵνα
 σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν⁷ παράγοντά⁸ τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον, 21
 ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου¹⁰ καὶ
 Ρούφου,¹¹ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν¹² αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν 22
 αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ¹³ τόπον, ὃ ἐστὶν
 μεθερμηνευόμενον¹⁴ Κρανίου¹⁵ Τόπος. Καὶ ἐδίδουν 23
 αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον¹⁶ οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. 24
 Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, διαμερίζονται¹⁷ τὰ ἱμάτια
 αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον¹⁸ ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρῃ. Ἦν 25
 δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ 26
 ἐπιγραφή¹⁹ τῆς αἰτίας²⁰ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, ²¹ Ὅ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν 27

¹ γόνυ, ατος, τό, knee. ² ἐμπαίζω, mock. ³ ἐκδύω, take off, put off. ⁴ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁵ ἐνδύω, put on, clothe. ⁶ ἐξάγω, lead out. ⁷ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹⁰ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ¹¹ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ¹² σταυρός, ου, ὁ, cross. ¹³ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹⁴ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁵ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁶ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ¹⁷ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁸ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁹ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ²⁰ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²¹ ἐπιγράφω, write upon, inscribe.

δύο ληστές,¹ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων²
 αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἣ λέγουσα, Καὶ μετὰ 28
 ἀνόμων³ ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι⁴ 29
 ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες⁵ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν,
 καὶ λέγοντες, Οὐά,⁶ ὁ καταλύων⁷ τὸν ναὸν καὶ ἐν
 τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ 30
 κατάρβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁸ Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 31
 ἐμπαίζοντες⁹ πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων
 ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ 32
 χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ
 τοῦ σταυροῦ,⁸ ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ
 οἱ συνεσταυρωμένοι¹⁰ αὐτῷ ὠνείδιζον¹¹ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτης,¹² σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν 33
 γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹³ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹³ ἐβόησεν 34
 ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἐλωί,¹⁵ Ἐλωί,¹⁵ λιμὰ

¹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ ἄνομος, lawless, without law. ⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁵ κινέω, move, stir. ⁶ οὐά, aha! ah! ⁷ καταλύω, destroy, lodge. ⁸ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁹ ἐμπαίζω, mock. ¹⁰ συσταυρόω, crucify together with. ¹¹ ὠνείδιζω, reproach, revile. ¹² ἑκτος, sixth. ¹³ ἐνάτος, ninth. ¹⁴ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁵ Ἐλωί, Eloi, my God. ¹⁶ λιμὰ, why.

σαβαχθανί;¹ Ὁ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον,² Ὁ θεός μου,
 ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;³ Καί τινες τῶν 35
 παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἴδού, Ἡλίαν
 φωνεῖ. Δραμῶν⁴ δὲ εἷς, καὶ γεμίσας⁵ σπόγγον⁶ ὄξους,⁷ 36
 περιθεῖς⁸ τε καλάμῳ,⁹ ἐπότιζεν¹⁰ αὐτόν, λέγων, Ἄφετε,
 ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας¹¹ καθελεῖν¹² αὐτόν. Ὁ δὲ 37
 Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.¹³ Καὶ τὸ 38
 καταπέτασμα¹⁴ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη¹⁵ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν
 ἕως κάτω.¹⁷ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων¹⁸ ὁ παρεστηκὼς ἐξ 39
 ἐναντίας¹⁹ αὐτοῦ ὅτι οὕτως²⁰ κράξας ἐξέπνευσεν,¹³
 εἶπεν, Ἀληθῶς²¹ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. 40
 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν²² θεωροῦσαι, ἐν
 αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,²³ καὶ Μαρία ἡ τοῦ
 Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ²⁴ μήτηρ, καὶ Σαλώμῃ,²⁵
 αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ 41

¹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ² μεθερμηνεύω, translate, interpret. ³ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ⁴ τρέχω, run, exercise myself. ⁵ γεμίζω, fill, load. ⁶ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ⁷ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁸ περιτίθημι, place around, put around. ⁹ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹¹ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹² καθαιρέω, take down, pull down. ¹³ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁴ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁵ σχίζω, split, separate. ¹⁶ ἄνωθεν, from above, again. ¹⁷ κάτω, down, below. ¹⁸ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹⁹ ἐναντίος, opposite, hostile. ²⁰ οὕτως, thus, so. ²¹ ἀληθῶς, truly, really. ²² μακρόθεν, from afar, afar. ²³ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ²⁴ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Josès. ²⁵ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome.

διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι¹
αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας² γενομένης, ἐπεὶ³ ἦν Παρασκευή,⁴ ὃ ἐστίν 42
προσάββατον,⁵ ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,⁶ 43
εὐσχήμων⁷ βουλευτής,⁸ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν
προσδεχόμενος⁹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τολμήσας¹⁰
εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν·¹¹ 44
καὶ προσκαλεσάμενος¹² τὸν κεντυρίωνα,¹³
ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι¹⁴ ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς 45
ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,¹³ ἐδωρήσατο¹⁵ τὸ σῶμα τῷ
Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα,¹⁶ καὶ καθελὼν¹⁷ αὐτόν, 46
ἐνείλησεν¹⁸ τῇ σινδόνι,¹⁶ καὶ κατέθηκεν¹⁹ αὐτὸν ἐν
μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον²⁰ ἐκ πέτρας·²¹ καὶ
προσεκύλισεν²² λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ 47

¹ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ² ὀψιος, late. ³ ἐπεὶ, when, since. ⁴ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁵ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ⁶ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁷ εὐσχήμων, honorable. ⁸ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ⁹ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁰ τολμάω, dare, endure. ¹¹ θνήσκω, die, am dying. ¹² προσκαλέω, summon. ¹³ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹⁴ πάλαι, long ago, of old. ¹⁵ δωρέομαι, present, bestow. ¹⁶ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁷ καθαίρω, take down, pull down. ¹⁸ ἐνείλω, wrap in, wrap up. ¹⁹ κατατίθηναι, lay (down), place. ²⁰ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ²¹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²² προσκυλίω, roll up to, roll to.

δὲ Μαρία ἡ Μαгдаλινῇ¹ καὶ Μαρία Ἰωσή² ἐθεώρουν
 ποῦ³ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου⁴ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ **16**

Μαгдаλινῇ¹ καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ⁵
 ἠγόρασαν ἀρώματα,⁶ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν⁷ αὐτόν. **2**

Καὶ λίαν⁸ πρωὶ⁹ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ
 μνημεῖον, ἀνατεῖλαντος¹⁰ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς **3**

ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει¹¹ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας
 τοῦ μνημεῖου; Καὶ ἀναβλέψασαι¹² θεωροῦσιν ὅτι **4**

ἀποκεκύλισται¹¹ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.¹³ Καὶ **5**
 εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον¹⁴

καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹⁵ στολὴν¹⁶

λευκὴν:¹⁷ καὶ ἐξεθαμβήθησαν.¹⁸ Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, **6**

Μὴ ἐκθαμβεῖσθε:¹⁸ Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν¹⁹

τὸν ἐσταυρωμένον: ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε: ἶδε, ὁ

¹ Μαгдаλινῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² Ἰωσή, ἡτος, ὁ, Josès. ³ ποῦ, somewhere, about. ⁴ διαγίνομαι, go through, pass. ⁵ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ⁶ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹¹ ἀποκυλίω, roll away. ¹² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁶ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁷ λευκός, white, bright. ¹⁸ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁹ Ναζαρηνός, ος, ὁ, Nazarene, of Nazareth.

τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς 7
 μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει¹ ὑμᾶς εἰς
 τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. 8
 Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον² ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχεν δὲ
 αὐτὰς τρόμος³ καὶ ἔκστασις·⁴ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
 ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωῒ⁵ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον 9
 Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ,⁶ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπτὰ
 δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' 10
 αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν⁷ καὶ κλαίουσιν. Κακεῖνοι 11
 ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη⁹ ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.¹⁰

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν 12
 ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,¹¹ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. 13
 Κακεῖνοι⁸ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ

¹ προάγω, lead forth, go before. ² φεύγω, flee, escape. ³ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ⁴ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁵ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁶ Μαγδαληνή, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁷ πενθέω, mourn, lament. ⁸ κακεῖνος, and he, and she. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹¹ μορφή, ἧς, ἡ, form, shape.

ἐκεῖνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον¹ ἀνακειμένοις² αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα³ ἐφανερώθη, 14

καὶ ὠνειδίσεν⁴ τὴν ἀπιστίαν⁵ αὐτῶν καὶ

σκληροκαρδίαν,⁶ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁷ αὐτὸν

ἐγγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 15

Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ

εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.⁸ Ὁ πιστεύσας καὶ 16

βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας⁹

κατακριθήσεται.¹⁰ Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα 17

παρακολουθήσει·¹¹ ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια

ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹² 18

ἄροῦσιν· καὶ¹³ θανάσιμόν¹⁴ τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς

βλάψῃ·¹⁵ ἐπὶ ἁρρώστους¹⁶ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ

καλῶς ἔξουσιν.

¹ Ὑστερον, lastly, afterward. ² ἀνακεῖμαι, recline, recline (at a meal). ³ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁴ ὠνειδίζω, reproach, revile.

⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹³ καὶ, and if, even if. ¹⁴ θανάσιμος, deadly, mortal. ¹⁵ βλάπτω, harm, injure. ¹⁶ ἁρρώστος, sick, ill.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹ 19

εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. 20

Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ,² τοῦ

κυρίου συνεργούντος,³ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος⁴ διὰ

τῶν ἐπακολουθούντων⁵ σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ² πανταχοῦ, everywhere. ³ συνεργέω, work together. ⁴ βεβαιόω, confirm, secure. ⁵ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.